

Annual Report Biography Institute 2010 - 2011

Biography Institute

Postal address

Biography Institute
University of Groningen
P.O. Box 716
NL-9700 AS Groningen
The Netherlands

Visiting address

Faculty of Arts
Oude Kijk in 't Jatstraat 26
NL-9712 EK Groningen
Room 13.12.128/132

Telephone

+31 50 363 5816/9069
+31 6 53216666

E-mail

Biografie.Instituut@rug.nl

Website

www.biografieinstituut.nl
www.rug.nl/biografieinstituut

Annual Report 2010 - 2011

university of
groningen

Annual Report Biography Institute
University of Groningen, The Netherlands
1 September 2010 - 31 August 2011

Voor het eerst op de Kermis alhier!
Nieuw. Nieuw.
Levende Photographiën.

ENORM SUCCES.

Gedurende de Kermis is alhier gearriveerd

**De Electriche Kinematograaf
en BIOGRAAF,
Standplaats Vischmarkt.**

 Hiermede hebben wij de eer het geachte publiek dezer gemeente en omstreken kennis te geven, dat wij zijn gearriveerd met de onovertroffen ELECTRISCHE KINEMATOGRAAF, zijnde een verbeterd systeem, waardoor het trillen voorkomen wordt.

De Machine geeft de beelden levensgroot en zeer duidelijk weer, zelfs zoo, dat men meent de Tooneelen in werkelijkheid te aanschouwen. De Salon is geheel naar de eischen des tijds ingericht en electricch verlicht.

De nieuwste en pracatigste Tableaux zullen worden vertoond, als:

Het optrekken der Transvaalsche Boeren naar het oorlogsterrein. Het transporteeren van Engelsche krijgsgevangenen door de Boeren naar Pretoria. De aftocht der Engelsche Lanciers na den slag bij Modderrivier. Aankomst van den spoortrein te Pretoria. Een stierengevecht te Madrid (zeer interessant!) Gesnapte dieven, enz. enz. Meer dan 1000 verschillende tableaux!

Elk uur een voorstelling met afwisselend programma.

's-Middags Extra KINDERVOORSTELLING.

DE DIRECTIE, N. H. SCHINKEL.

Table of Contents

Preface	7
Biography Institute	
1.1 Employees	9
1.2 PhD positions	9
1.3 Advisory committees	10
1.4 Finance	10
1.5 Website and Newsletter	11
Projecten	
2.1 Biography projects	13
2.2 Completed projects	22
2.3 Family archive	27
2.4 Candidate biographers	27
2.5 Conferences and Edited Volumes	29
2.6 Digitization projects	31
2.7 Publications	32
2.8 Editorships and advisory committees	44
Education and partnerships	
3.1 Partnerships	45
3.2 Dutch Biography Portal	45
Publicity	46

Biography Institute

University of Groningen – The Netherlands
www.biografieinstituut.nl

RUG

Biography Institute

Faculty of Arts
University of Groningen
Prof. Hans Renders, director

Oude Kijk in 't Jatstraat 26
9712 EK Groningen
The Netherlands
Tel. + 31 50 3635816
Biografie.Instituut@rug.nl
www.biografieinstituut.nl

Preface

On 1 September 2004 the University of Groningen established the Biography Institute. This annual report provides an overview of the principal activities, developments and activities of the Biography Institute in its seventh year.

The Biography Institute is associated with the Faculty of Arts. Its founding was financially made possible by *Stichting Democratie en Media* (SDM, Democracy and Media Foundation). However, the institute applies a strict policy of autonomy.

The Biography Institute has the following objectives:

- to offer an infrastructure and specific support to graduate students doing biographical research,
- to stimulate the development of theoretical perspectives on biography as an academic genre.

The Biography Institute supervises graduate students preparing PhD's, as well as undergraduate students writing master theses or taking part in research classes within the domain of biography. In the academic year 2010-2011 a new course of lectures has been designed titled Historical Approach to Biography, intended for master students of the Faculty of Arts.

With regard to the development of theoretical perspectives on biography the Biography Institute aims at organising scientific conferences and symposia and at publishing biographies, conference proceedings and academic articles. In order to achieve these aims, a chair in biography was founded on 1 March 2007. Over the next few years, researchers of the institute will study the theme of 'journalism, publishing, and social democracy' on various levels, focusing on sources, narrative forms, and social-cultural contexts. They will also explore related domains such as art, technology, religion and education.

MIRJAM DE BAAR, YME KUIPER
& HANS RENDERS [RED.]

BIOGRAFIE & RELIGIE

DE RELIGIEUZE FACTOR IN DE BIOGRAFIE

Boom | BIOGRAFIE INSTITUUT

Biography Institute

1.1 Employees

- Prof. J.W. Renders, director (0,4 fte), manages the institute.
- I.L. Hengeveld, coordinator (0,2 fte), is responsible for the coordination of the institute.
- B.B.J. de Haan MA, PhD researcher (0,9 fte) in September 2009 appointed to conduct theoretical research on biographical traditions in international perspective.
- Dr H.J. Langeveld, associate professor (1 fte), in December 2005 appointed to write the biography of Willem Schermerhorn..
- E.M. Rovers MA, PhD researcher (0,9 fte), in September 2006 appointed to write the biography of Helene Kröller-Müller.
- Ariëtte Dekker, PhD researcher, in September 2010 appointed to write the biography of Anton Kröller.
- Dr. J.W. Stutje, post-doc (1 fte), conducts research on the life of Ferdinand Domela Nieuwenhuis, since September 2006.

1.2 PhD Researchers

In the academic year 2010-2011 the Biography Institute guided nine PhD's in total, apart from a senior researcher and a post-doc. Three of these PhD's are employees of the institute, the other six are external PhD researchers.

- Ariëtte Dekker writes the biography of Anton Kröller; Doctoral Guidance Committee: Prof. J.W. Renders and Prof. P. Kooij (em. RUG).
- In September 2006 Eva Rovers was appointed to write the biography of Helene Kröller-Müller; Doctoral Guidance Committee: Prof. J.W. Renders, Prof. W.E. Krul, Prof. E.J. Etty (VU) and S.A.J. van Faassen MA (NLMD).
- Binne de Haan is conducting research on the theory of the biography; Doctoral Guidance Committee: Prof. J.W. Renders.

External PhD Researchers

- Jeroen Corduener wrote the biography of G.J. van Heuven Goedhart; Doctoral Guidance Committee: Prof. J.W. Renders, Prof. D.F.J. Bosscher and Dr J.F.M.M. Perry (UM).
- Vera Hoorens wrote the biography of Jan Wier; Doctoral Guidance Committee: Prof. J.W. Renders, Prof. C.G. Santing (RUG) and Prof. F. Janssen (em. UvA).
- Bas Kromhout is writing the biography of Henk Feldmeijer; Doctoral Guidance Committee: Prof. J.W. Renders, Dr B.E. van der Boom (UL) and E. Klijn MA (NIOD).
- Jan de Lang wrote the biography of F.C.H. Hirschmann; Doctoral Guidance Committee: Prof. J.W. Renders, Prof. W. Klinkert (Koninklijke Militaire Academie & UvA) and Dr M.R. Doortmont (RUG).
- Boudewijn Smits writes the biography of Loe de Jong; Doctoral Guidance Committee: Prof. J.W. Renders, Prof. J.C.H. Blom (em. UvA) and Prof. P. Romijn (NIOD/UvA).
- Marchen Ternede is writing the biography of J.C.J. Lammers; Doctoral Guidance Committee: Prof. J.C.H. Blom (em. UvA), Dr H. Pruntel (Nieuw Land Erfgoedcentrum), Prof. J.W. Renders and Prof. P. de Rooij (UvA).

1.3 Advisory committee

The Biography Institute is assisted in its development by an internal (University of Groningen) and an external advisory committee. These two advisory committees are chaired by Prof. J.C.H. Blom.

Members of the internal advisory committee are: Prof. K. van Berkel, Prof. D.F.J. Bosscher, Prof. G.J. Dorleijn and Prof. G.T. Jensma.

Members of the external advisory board are: S.A.J. van Faassen MA (Dutch Literary Museum and Documentation Center), Dr K. Hilberdink (Royal Dutch Academy of Sciences (KNAW), biographer of Paul Rodenko and Hans Lodeizen), Dr J.F.M.M. Perry (University of Maastricht, biographer of W.H. Vliegen and Victor de Stuers) and Prof. H. te Velde (University of Leiden).

1.4 Finance

In terms of its finance the Biography Institute is, according to the Faculty Board within the University of Groningen, regarded as a project. This entails that external financial resources are acquired to cover the staff costs

of the Biography Institute and the costs of conferences, symposia and conference volumes. The existence of the institute itself is supported by the Democracy & Media Foundation (SDM).

A Vidi grant was acquired from the Netherlands Organisation for Scientific Research (NWO) for the project of the biography of Domela Nieuwenhuis (five years). For the projects of the biographies of Anton Kröller and Helene Kröller-Müller, a grant was awarded by the Foundation for the National Park De Hoge Veluwe and the Kröller-Müller Museum, in addition to the contribution of the Faculty of the University (Graduate School OGWG). The Democracy & Media Foundation contributed financially the biographies of Schermerhorn and Van Heuven Goedhart.

Other projects were financially supported by Archive and Documentation centre for Dutch Behavioral Sciences (ADNG), Municipality of Rotterdam (Arts and Culture), Foundation Harten Fonds, J.E. Jurriaanse Foundation, The Royal Netherlands Academy of Arts and Sciences (KNAW), National Museum of Education, Research School OGWG, SNS/REAAL and the Theo van Baaren Foundation.

1.5 Website and Newsletter

The Biography Institute has its own website: www.rug.nl/BiografieInstituut, also accessible via www.BiografieInstituut.nl. On this website, visitors can access information about the objectives and the subjects of research of the institute, as well as information on ongoing projects and conferences, both in Dutch and English.

The site features a news section that is updated at least once a month. The website also includes files made accessible by the institute through digitalization. Furthermore the website contains an extensive list of related links about biography, and it is possible to contact the institute and its members via the website.

The website of the Biography Institute has been the most visited website of all the research websites of the Faculty of Arts since it was established. The annual number of visitors is more than 28,000.

Those who are interested, can be kept informed about activities of the institute through a newsletter which is distributed by email. Currently, more than 800 people are receiving the newsletter. Four newsletters have been distributed during the academic year 2010-2011.

Projects

2.1 Biography projects

One of the main goals of the Biography Institute, giving guidance to biographers, was accomplished in the year 2010-2011 guided, among others, the following biographers: Jeroen Corduwener (G.J. van Heuven Goedhart), Ariëtte Dekker (Anton Kröller), Binne de Haan (Considering Biography), Vera Hoorens (Jan Wier), Bas Kromhout (Henk Feldmeijer), Jan de Lang (F.C.H. Hirschmann), Eva Rovers (Helene Kröller-Müller) and Boudewijn Smits (Loe de Jong).

Considering Biography

Which theoretical-critical approaches have shaped the international reflection on biography in the twentieth century and what have been the consequences of this reflection on the interpretation of biography as a form of historiography? This is the main topic of the PhD-thesis *Considering Biography. Criticism, theory and historiography in the twentieth century*. This research focuses on three fields of scholarly activity: the critical developments in social sciences and especially in historiography, the studies that have paid specific attention to biography, and finally the biographies themselves, the research conducted and the design chosen by biographers. The relationship between biography and historiography is especially at stake.

In the twentieth century, biography at large, and as a form of historiographical research, has been neglected in respect to critical investigation. Finally, biography was even considered more as a literary form than as a component of historical science.

Several objections have been raised against biography as a method being part of historiography. Because biography focuses on one individual only, we may not call it 'full' historiography. Furthermore, biographers would have put biography outside the fences of academic historiography by using too liberally 'literary' narrative techniques, and by not being transparent about their research criteria, as a result of which biographers fail to use new insights that have emerged in academic research.

Michelangelo, Mozes

Boudewijn Büch
© Klaas Koppe

These and other questions that are raised by a reflection on biography, have been the subject of study for small groups of social scientists around the world, who worked in the previous decades on the margins of the academia to assess the merits of biography. Some referred to each other's work, but more often that wasn't the case. Partly due to the lack of this academic framework, a coherent interpretation and analysis of the different directions of academic research concerning biography in the twentieth century is missing.

For this reason this study will not only provide an overview of the academic visions on biography developed in the twentieth century, but also offer an interpretational framework for the questions which have been asked over time in considering biography.

Boudewijn Büch

After the death of writer Boudewijn Büch in 2002 many have tried to capture the life of this striking personality. Countless books, newspaper articles, and television programs have been dedicated to bibliophile Boudewijn, the poet Boudewijn, collector Boudewijn, Boudewijn who grew up in Wassenaar, Boudewijn the Goethe devotee, the fallen communist, the gay who was straight, the friend of... Most attention by far was paid to Boudewijn Büch the master of deceit, the man who needed more than reality alone and who therefore created a parallel universe.

The abundant attention which was devoted to his many mystifications eclipsed the perception of the person Boudewijn Büch and of his tumultuous career. That is a shame, as he left a collection of unusual poems, several moving books and countless unequalled coverages, which introduced a broad audience to the most remote corners of the world. Not in the least Büch knew how to convey his inexhaustible enthusiasm for books. As a weekly guest in the talk show of Frits Barend and Henk van Dorp for instance, he arose the curiosity of the Dutch for long forgotten novels and authors.

After Büch's death however, hardly any attention was paid to the role he had played within the Dutch cultural field the previous twenty years. The literary establishment considered him little more than a rascal who read a book or two. However, in retrospect he proves to be exemplary for the changing beliefs regarding taste in the last quarter of the twentieth century, when the traditional distinction between high and low art began to fade. In an infectious way Büch showed that a person does not need to be a stuffy

professor in order to love history or poetry. He was a cultural omnivore, who started his career as a poet and wound up to be a television personality. In the period between he worked as passionately on columns for *Playboy* and *Nieuwe Revue* as he did on articles on Rimbaud for a quality news paper as *NRC Handelsblad*. The one day he would write about major authors in literary journal *Maatstaf*, the next he would throw new publications he disliked around the studio of his television program *Büch's books*. At least as poignant was the contrast between the introspection of his own novels and the philosophical thoroughness of Goethe's work, whom he greatly admired. It was exactly his versatility and the range of media Büch used to ventilate his preferences, through which he managed to revive interest in literature, history and poetry among a broad and young audience.

Ferdinand Domela Nieuwenhuis

Few figures in the labour movement have captured the imagination like Ferdinand Domela Nieuwenhuis (1846–1919). Since 1 September 2006, Jan Willem Stutje has been researching the life of the founding father of Dutch socialism. This project is made possible through a so-called Vidi-subsidy from The Netherlands Organisation for Scientific Research (NWO).

Through the use of a number of new approaches, Stutje seeks to supplement and correct the prevailing image. Central to this is Domela's charisma, his romantic revolutionary commitment, the oral culture and international contacts. His leadership is compared to that of contemporaries within his own country, among them Abraham Kuyper and Pieter Jelles Troelstra, as well as foreign kindred spirits such as César de Paepe and Ferdinand Lasalle. This biography of Ferdinand Domela Nieuwenhuis sheds new light on three separate, but interrelated components: Domela's work in the socialist movement, his theoretical and published work and his personal life.

The biography is a contribution to the history of ideas and to the historical sociology of social movements and political culture. Stutje has written the biographies of the Dutch communist Paul de Groot and the Flemish Marxist economist and historian, Ernest Mandel. This project has a duration of five years.

Henk Feldmeijer

Johannes Hendrik (Henk) Feldmeijer was 29 years old when the German occupational regime in the Netherlands appointed him 'Foreman' of the Dutch SS. As such, he was one of Heinrich Himmler's most valuable pawns in the occupied Netherlands.

Feldmeijer radicalized rapidly. Because of this Feldmeijer in 1937 clashed with NSB-leader Mussert. In 1939 he established a new militia that was modelled after the German SS: the 'Mussert-Guard'. After the occupation of the Netherlands in 1940 Feldmeijer was made responsible for building up the Dutch SS.

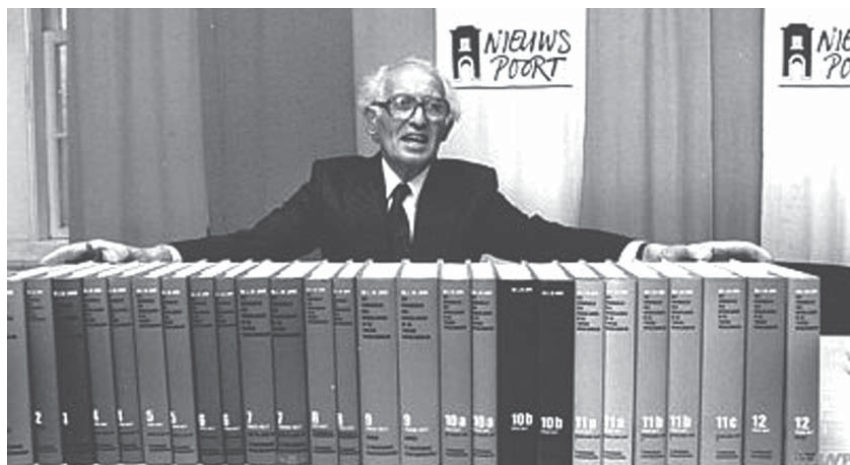
Feldmeijer's 'Great-German' politics put him into a five-year conflict with Mussert. Meanwhile, due to the course of the war, Feldmeijer had to put his political SS-organization more and more into service for the German warfare. He himself went to serve at the front as a soldier twice, respectively in Greece and the Sovjet-Union. Feldmeijer established a *Sonderkommando-Feldmeijer*, that would be responsible for the so-called 'Silbertanne Aktion': innocent citizens were murdered as reprisals for attacks by resistance groups. Feldmeijer genuinely and unconditionally believed in the ideals of the SS. Nonetheless, he frequently put the patience of Reichsführer-SS Himmler to the test by giving in to financial, alcoholic and sexual temptations. Even his once devoted adherents became more and more disappointed by Feldmeijer's personal conduct and private life.

After Stalingrad and D-Day, Feldmeijer was increasingly obsessed by the approaching end game. Unlike most Dutch national-socialists, he didn't speak idly when he stated that he wanted to triumph together with the Germans or die. February 1945, while rushing to the front at the Meuse, his car was attacked by an American fighter pilot. Feldmeijer was killed and became what he wanted to be: a martyr.

Loe de Jong

Never before was such an extensive study, covering such a short time span, written by a single author who was able to devote decades of uninterrupted labour to it. Loe de Jong's standard work, *Het Koninkrijk der Nederlanden in de Tweede Wereldoorlog* (The Kingdom of the Netherlands in the Second World War), is a monument to the years of occupation. No individual researcher would allow him or herself to ignore what has become a benchmark (whether to confirm a particular interpretation by drawing upon the relevant facts, or to criticize the work). This is apparent from the history of the work's reception, which was published in 1991 as an extensive anthology and incorporated into the series as its fourteenth (most of them in two parts) and final volume.

After the author had withdrawn from public life for more than a decade, he passed away in 2005. This presents a unique opportunity to examine a particular aspect of his life's work: the extent to which public discussion of the Second World War was, since 1945, tied to Loe de Jong in one way or another. When the last, that being the thirteenth, volume of the series was published in 1988, the author had spent nearly half a century in the centre of the collective processing of the war record. De Jong's scientific practice was inextricable bound to his interpretation of democratic citizenship. He therefore tried to direct the undigested past according to his will. As a historian and public persona, who was well known in the newspapers, on radio, film and television and as the director of the Rijksinstituut voor

Oorlogsdocumentatie (National Institute of War documentation, RIOD), he knew how to leave a prominent mark on the collective conceptualization of the Second World War. His socialist convictions, his prewar journalistic career as the foreign editor of the newsmagazine *De Groene Amsterdammer* and his personal experience of the war as an (assimilated) Jew, contributed to his unyielding conviction that he had a moral duty to let Good triumph over the Evil of National Socialism in the post war Netherlands.

This research project aims at evaluating De Jong's position and his influence over national themes and incidents of fundamental importance, such as foreign journalism in the Netherlands during its period of neutrality, in particular the latter half of the 1930's, as well as the Cold War, with the focus on the 1950's and 1960's, Allied propaganda during the occupation, the continuous Good versus Evil debate, the Three of Breda and the downfall of the well-known ARP-politician, Willem Aantjes. From the perspective of a biography, it is possible to cast light on the formation of his opinions and to determine which cultural historical factors influenced this process. One can also identify the networks he belonged to and the role he played by journalism therein.

This study will make a meaningful contribution to the history of public opinion and the social repercussions of Journalism in the Netherlands during the second half of the twentieth century.

Anton Kröller

Anton Kröller is known to most of the public only due to his wife, Helene Kröller-Müller, who used her husband's money to create a world-famous art collection. Yet this Rotterdam entrepreneur was one of the richest, most powerful and most controversial figures in the Netherlands during the first half of the twentieth century. Before the First World War, Kröller was a successful business man. During the war he and a small group of business leaders

determined the Netherlands' foreign and economic policy. This earned him the nickname 'the uncrowned king of the Netherlands'.

He continued to do justice to this reputation throughout the 1920's thanks to the global company Müller & Co, a great number of commissions, involvement in the establishment of Hoogovens and KLM, an enormous estate named De Hoge Veluwe, a warm friendship with the German Prince Henry and his wife's internationally acclaimed art collection. However, during the crisis years, his business ran into stormy weather. Sky-high debt to the Rotterdamsche Bankvereniging (Robaver), a bank of which Kröller was a commissioner, almost led to the collapse of both Robaver and Müller & Co.

Han Lammers

When Han Lammers died in July 2000, this event was given much attention by the press. In obituaries, the authors especially stressed the activities of Lammers as alderman in Amsterdam and as a provincial officer in the Flevopolder. After his death, Lammers was described as an energetic, wilful and an exceedingly self-assured statesman. He was a 'wilful regent' and a 'strong statesman with a national persona'. Only on a few occasions was it attempted to analyse the tension in Lammers' character between the characterizations mentioned above and his role as critical journalist and columnist and his role as spokesman for the Nieuw Links-movement (New Left).

In this PhD-research this apparent ambivalence in his life and career is an important starting point. By analyzing which persons or events influenced the development and change in his thinking, a useful and clarifying biography of Lammers will be written. This biography will contribute to the study of Journalism in the Netherlands in the second

half of the twentieth century, the understanding of the political struggles within the PvdA (Dutch Labour Party) in the sixties and seventies, and of an interpretation of the functioning of the public governing board in the Netherlands in the second half of the twentieth century. More concretely Lammers's role as a concerned journalist in the public debate in the Netherlands during the fifties will be examined. This research also will focus on his method of realising ideas within the Dutch Labour Party as prominent member of the New Left-movement, on how Lammers functioned as alderman in Amsterdam during difficult times for the municipal authorities and, finally, this study reflects on his acts as provincial officer in the IJsselmeerpolders, where he sometimes literally aimed for the ideal society.

Willem Schermerhorn

For a long time, it seemed that the son of a farmer Willem Schermerhorn would acquire fame through a scientific career rather than from his political work. When he was aged 31, he had already been appointed as professor at Delft University of Technology. As a pioneer of air cartography he became internationally recognized. However, at the end of the thirties he became politically involved when he became the president of Unity through Democracy, a movement that tried to end the emergence of the Dutch Fascist Party (NSB). Because of his leadership of this movement, Schermerhorn was imprisoned during the Second World War, together with a number of other prominent Dutch political leaders, in the internment camp in Sint Michielsgestel. Here, Schermerhorn became a leader among the prisoners: he was seen as a suitable person who should become Prime Minister after the war, to guide the Netherlands into an era of political and social renewal.

In the early summer of 1945, Queen Wilhelmina appointed Schermerhorn and Willem Drees as architects of a cabinet of 'Convalescence and Renewal'; Schermerhorn became Prime Minister. In the same year, the Dutch Labour Party was established, as an embodiment of the renewal in Dutch politics. Yet, at the elections of 1946, it appeared that this renewal was only supported by a

minority of the Dutch population; also in the political area the pre-war, religious- and ideologically-based frameworks returned. Schermerhorn could not return as Prime Minister, and there was no place for him in the new cabinet.

Schermerhorn was sent to the Dutch East Indies to try to find a peaceful solution in negotiations with the leaders of the Republic of Indonesia on the issue of decolonisation. This resulted in the agreement of Linggadjati in November 1946. However, because both parties did not maintain the provisions of the agreement, Schermerhorn's policy failed, and the Netherlands opted for a violent 'solution' (July 1947). This in fact marked the end of Schermerhorn's political career; after his return to the Netherlands he was not appointed to any important political function again, and he decided to return to science.

2.2 Completed projects

J.C. Bloem

Bart Slijper (1963) wrote the biography of Bloem under the title *Van alle dingen los. Het leven van J.C. Bloem*, which was published in May 2007 by Uitgeverij De Arbeiderpers. A reprint appeared in the same year. This biography was short-listed for 'The Best Historical Book 2007, Historisch Nieuwsblad/de Volkskrant Award'. Bart Slijper obtained his doctorate on 10 May 2007.

Gerrit Jan van Heuven Goedhart

After studying law at Leiden, Van Heuven Goedhart was employed by the Dutch newspaper *De Telegraaf*. Within a few years he became a member of its editorial board and from 1930 he was editor-in-chief. In 1933 he was fired by the owner H.C.M. Holdert for, among other reasons, resisting the newspaper's pro-German slant. A month later, he became editor of the *Utrechtsch Nieuwsblad*. He turned this newspaper into a leading daily with a national tone. As editor-in-chief, he took a stand against Nazism. He became involved with

the resistance and through it with the illegal newspaper *Het Parool*. Van Heuven Goedhart edited *Het Parool* from 1942 until mid-1944, when he had to flee to London, where, within one month, he was named Minister of Justice in the government in exile.

Back in the Netherlands, after its liberation, he became editor-in-chief of *Het Parool*. On 1 January 1951 he was named High Commissioner for Refugees of the newly established UNHCR. He continued to occupy this position until his death on 8 July 1956.

Jeroen Corduwener obtained his doctorate on 28 February 2011. The commercial edition of his thesis, titled *Riemen om de kin! Biografie van mr. dr. Gerrit Jan van Heuven Goedhart*, is published by Bert Bakker.

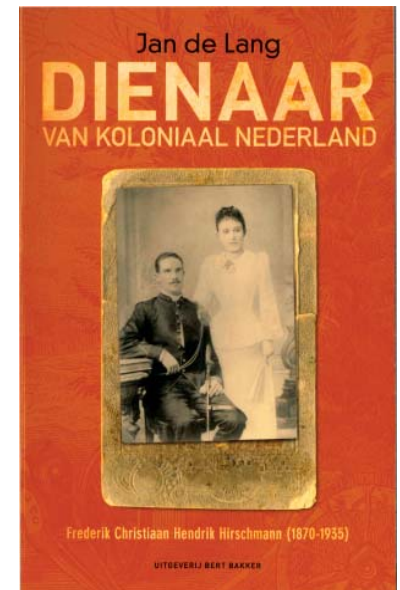
Frederik Christiaan Hendrik Hirschmann

This project consisted of a biographical study with a colonial military historical perspective. The central question was to what extent Hirschmann was exemplary for the Dutch officer of the KNIL trained at the Royal Military Academy in Breda in three decades around 1900.

Hirschmann retired with the rank of lieutenant-colonel. Some biographies of famous members of the KNIL have been published, but detailed biographies that focus on the 'average' officer of the East Indian Army, like Hirschmann, were not published yet.

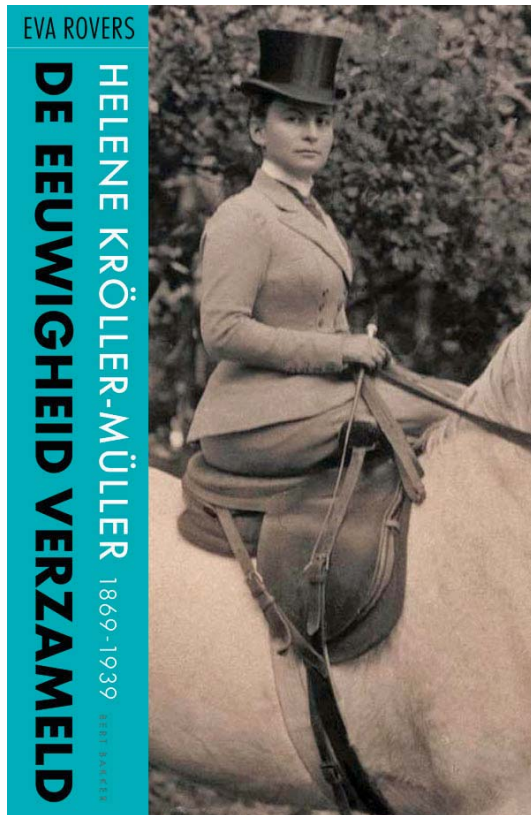
The life and work of Hirschmann also include his activities after the completion of his military career. He has been an expat for 28 years, due to which one might expect that upon his return in the Dutch society he would have faced major difficulties. The opposite is the case. He became a tax inspector and mayor.

Jan de Lang obtained his doctorate on 14 October 2010. The commercial edition of his thesis is titled *Dienaar van koloniaal Nederland. Biografie van Frederik Christiaan Hendrik Hirschmann (1870-1935)* and published by publisher Bert Bakker in April 2011.

Helene Kröller-Müller

Between 1907 and 1938 Helene Kröller-Müller assembled a collection of modern art which was unrivalled in Western Europe, consisting of works by Picasso, Signac, Seurat, Mondriaan and nearly 300 works by Vincent van Gogh. At first she collected out of personal interest, guided and inspired by art teacher H.P. Bremmer. But soon, in 1911, she decided to build a museum for her collection in order to establish a 'monument of culture'. This goal had a major impact on Kröller-Müller's manner of expanding her collection: according to herself she was no longer led by personal taste, but by the question whether a work of art would stand the test of time.

verzameld. Helene Kröller-Müller 1869-1939 has been reprinted three times by publisher Bert Bakker.

Who was this woman, who seemed hardly interested in art until the age of thirty five, and who then suddenly dedicated her life and a considerable part of her family's fortune to establishing a collection of modern art? And what was the influence on both the course of her life and on Kröller-Müller's notions of art, exercised respectively by her husband Anton Kröller, her mentor Henk Bremmer and her confidant Sam Van Deventer?

Eva Rovers obtained her doctorate on 15 November 2010. Since then the commercial edition of *De eeuwigheid*

Alice Nahon

Apart from Guido Gezelle, no other Flemish poet has sold more copies than Alice Nahon (1896-1933). Her poetry was received with enthusiasm by literary critics in Flanders and the Netherlands. Yet, her work was also dismissed as sentimental, doggerel verse, or 'Gartenlaube-poetry', as Paul van Ostaijen coined it. Manu van der Aa wrote her biography. He has paid close attention to her role within literary circles, her relation to Flemish nationalism and her unconventional attitude to sexuality and relationships, which was ahead of her time. Van der Aa worked under the auspices of the Biography Institute and obtained his doctorate on 27 October 2008. His thesis entitled: '*Ik heb de liefde liefgehad*'. *Het leven van Alice Nahon (I loved love itself. The life of Alice Nahon)* was published by Lannoo, Tiel 2008.

Radio Oranje

At the outbreak of the Second World War, radio was considered the fourth fighting arm, as important as the army, the navy and the air force. Many celebrities, including the German writer Thomas Mann and the French anthropologist Claude Lévi-Strauss, supported the allied war effort and broadcasted to their compatriots in the occupied territories. The Dutch language radio stations saw many well-known writers like A. den Doollaard and Herman de Man, and journalists like Henk van den Broek and Loe de Jong, taking up the cause and fighting the Germans through their spirited talks. As a government broadcaster

Radio Orange had a authority that other Dutch radio stations such as the Dutch division of the BBC or WRUL station from Boston lacked.

Onno Sinke obtained his doctorate on 20 April 2009 and his thesis entitled *Verzet vanuit de verte. De behoedzame koers van Radio Oranje* was published by publisher Augustus. He was nominated by the University of Groningen for the Praemium Erasmianum 2008/2009.

Jan Wier

The physician Jan Wier is known as the first serious opponent of the witch persecution. In his books *De praestigiis daemonum* or *On diabolic delusions* of 1563 and *De lamiis* or *On witches* of 1577 he called it nonsense that old women made a pact with the devil and that they thus obtained magical powers by which they caused harm to others. In his view, the witch trials were unlawful because they dealt with non-existing offences and because suspects were tortured, humiliated, confined in degrading circumstances and subjected to the water ordeal. In contrast to many of his contemporaries he made a clear distinction between witches and heretics even though he considered burning, hanging or drawing and quartering unacceptable for both groups.

Because Jan Wier described some witches as mentally ill, he can be regarded as a founder of modern psychiatry. He furthermore advocated the necessity of a humane treatment of (some) suspects, the result being that he has been presented as a champion of human rights *avant la lettre*.

Not surprisingly, therefore, he has known numerous admirers including Karl Marx and Sigmund Freud. Critics believe that he inadvertently stirred up the witch persecution, that he is wrongly regarded as a figure-head of psychiatry. In the second half of the twentieth century, for instance, the antipsychiatrist Thomas Szasz viewed him as the founder of a health care system that confined and silenced troublesome individuals.

Vera Hoorens obtained her doctorate on 6 June 2011. The commercial edition of her thesis *Een ketterse arts voor de heksen. Jan Wier (1515-1588)* was published by Bert Bakker.

2.3 Family archive

Connoisseurs and trendsetters. Bourgeois culture in Groningen between nationalism and cosmopolitanism (1870-1970).

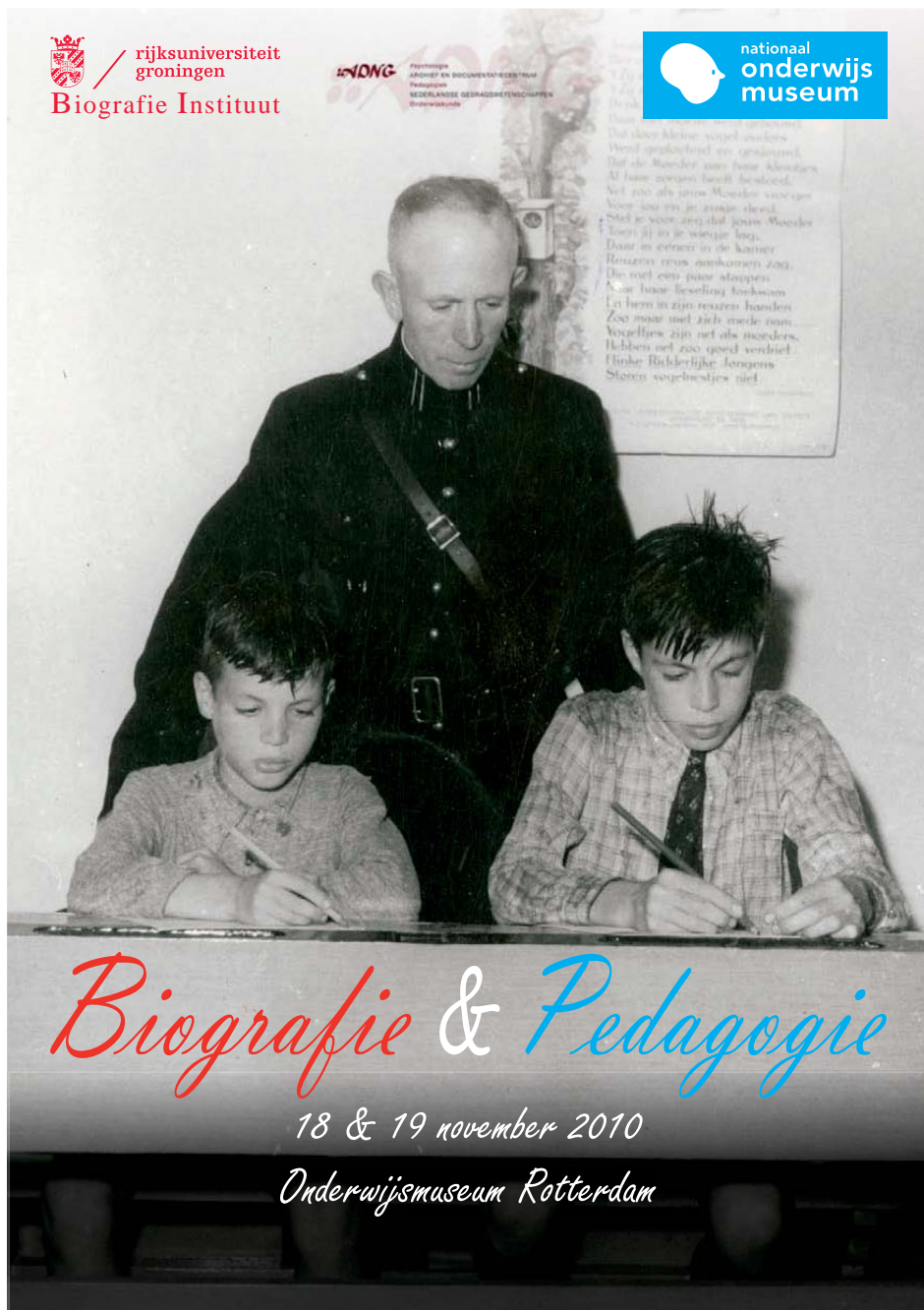
The envisioned research is based on the archives of the Van Calcker-Clemens Schröner family, that has been made accessible by the Biography Institute in Groningen. The rich archive offers a wonderful glimpse into the lives of four successive generations of the same family in Groningen in the period from about 1830-1970. The prosperity of this family coincided with the success of the bourgeois environment to which they belonged. The Groninger Archieven [Groningen Archives] will digitize and archive the entire collection. A part of this archive has already been digitized and is freely accessible through our website (www.biografieinstituut.nl/familiearchief).

2.4 Candidate biographers

The Biography Institute has proven and continues to prove to be very attractive to researchers and aspiring biographers. On average, per week two candidate biographers apply for support. Some proposals are immediately rejected because they are incompatible with the aims of the institute, because they do not hold sufficient promise to warrant the mobilization of high-quality support by the institute, or because the proposal addresses an issue outside the institute's domains of specialization. If required advice was given to postgraduate scholars envisaging biographical research.

Selection

The selection of all candidate biographers took place on the basis of a research plan. The workload associated with the selection process is a matter of concern because the selection activities pose a major burden on the capacity of the institute. Nevertheless, in order to realize its own policy the Biography Institute has devoted much of its time to initiatives leading towards the creation of PhD positions. The PhD positions with regard to the biographies of Henk Feldmeijer, Anton Kröller and Binne de Haan's research project on biography in international perspective are successful cases in point.

Brochure *Biography & Pedagogy*

2.5 Congresses and Edited Volumes

Biography & Pedagogy

The contemporary debate about the status of the teacher dates back to the nineteenth century. The conventional image of the (head) teacher – it always concerned men – as one of the village notables turns out to be wrong: from the beginning, when renowned schooling for teachers was created and the profession highly professionalized, teachers experienced that they didn't receive sufficient appreciation in terms of status and salary. Was the end-of-the-line of a career a teaching job in a city or village, the person in question often considered this as a failure. The student teacher academy ('kwekelingenopleiding') therefore for many was a stepping stone toward another, more socially valued profession, like journalist, writer, teacher in secondary education, high official or even politician. The influence of teachers and educators on social life in the nineteenth and twentieth century was not small. Former teacher Theo Thijssen (1879-1943) for example, became a man of letters, union member and later also an SDAP-politician in the Amsterdam city council and national politics. Given his background, he was born into a poor cobbler's family in the 'Jordaan' (district of Amsterdam), it is not obvious that Thijssen became teacher and a nationally known politician. Theo Thijssen, socialist teachers, but also Protestant Christian, Roman Catholic and liberal teachers and educators who followed the same path, wanted to achieve social ideals. What has been the influence of their social origins on their careers later on? What role did ideology and religion play in this careers?

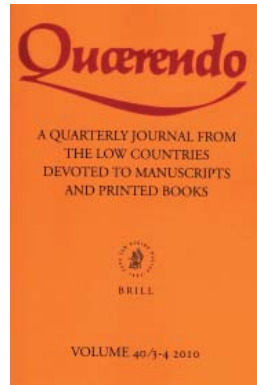
The conference *Biography & Pedagogy* took place on 18 & 19 November 2010 in the National Museum of Education in Rotterdam and was organized in cooperation with the National Museum of Education and the Archive and Documentation centre for Dutch Behavioural Sciences (ADNG).

Covers of published edited volumes

Quaerendo - publishing in the Netherlands during WW II

A special issue of the journal *Quaerendo* (Brill Publishers) about the book business in the Netherlands during World War II has been published and is full text available (only within university networks) via a link on our website or can be ordered at the same website. Our Brinkman digitization project (2009-2010) was being used during the research for this issue. Furthermore, on 24 May 2011 the volume *Boeken onder druk. Censuur en pers-onvrijheid in Nederland sinds de boekdrukkunst* [Books under pressure. Censorship and lack of freedom for the press in the Netherlands since the printing press] appeared at Amsterdam University Press, edited by Marita Mathijssen.

Edited volume conference *Biography and Religion*

Less church, more religion – the relationship between religion, society and individuals in the Netherlands in the present time has already been summarized this way.

Social life from the late nineteenth century was increasingly organized and disciplined on a religious and ideological basis, but after the secularization that started in the 1960s religion primarily became a matter of personal faith, according to public opinion. In biographies of people from the period 1880-1980 however, rarely attention has been paid to personal religion in order to interpret public actions of authors, politicians, entrepreneurs, scholars or artists. This collection explores the relationship between biography and religion in the Netherlands in the period from 1880 to 1980.

Following the conference 'The religious factor in biography' an edited volume will be published in October 2011, with contributions by Erik Borgman, Doeko Bosscher, Han van Bree, Fia Dieteren, Jan Fontijn, Gert van Klinken, Jeroen Koch, Yme Kuiper, Herman de Liagre Böhl, Elsbeth Locher-Scholten, Paul Luykx, Marit Monteiro, Hans Renders and Jan Willem Stutje.

2.6 Digitization projects

In order to facilitate faster and easier access to (rare) biographical research materials and to open up new opportunities for research, biographical research materials are being made available digitally via the website <http://biografieinstituut.ub.rug.nl>.

Dutch Biography Portal

By now the site of the Dutch Biography Portal is operational and accessible: www.biografischportaal.nl. The Biography Institute has contributed scientifically and contributed digitized content to this project.

Dutch National Pseudonym Archive

During this academic year, the National Pseudonyms Archives has been established by the Biography Institute. This is an online searchable database of pseudonyms and corresponding civilian name, which can be searched at pseudonym, civilian name, or both. This database includes the following sources:

- Wim Hazeu, *Het literair pseudoniemen boek*, De Bijenkorf 1987.
- Willem Bierman en Hans Renders, *Ps(n)euboek voor Wim Hazeu*, Prado 1992.
- Additions to *Ps(n)euboek* by Willem Bierman & Hans Renders and others.

Users can send additions and corrections to us by e-mail. These will be checked before being added to the database. The pseudonym archive can be found via a link on our website or directly at www.biografieinstituut.nl/npa.

2.7 Publications

Scientific publications

- Corduwener, Jeroen, *Riemen om de kin! Biografie van mr. dr. Gerrit Jan van Heuven Goedhart*, Bert Bakker, Amsterdam 2011.
- Hoorens, Vera, *Een ketterse arts voor de heksen: Jan Wier (1515-1588)*, Bert Bakker, Amsterdam 2011.
- Lang, Jan de, *Dienaar van koloniaal Nederland. Biografie van Frederik Christiaan Hendrik Hirschmann (1870-1935)*, Bert Bakker, Amsterdam 2010.
- Langeveld, Herman, 'In de schaduw van de Eerste Wereldoorlog. Het defensiebeleid van het kabinet-Heemskerk', in: D.Th. Kuiper en G. J. Schutte (red.), *Het kabinet Heemskerk (1908-1913)*, Uitgeverij Meinema, Zoetermeer 2010, p.163-177.
- Renders, Hans (i.s.m. Sjoerd van Faassen), 'Dagelijks bedillend. Reinold Kuipers als uitgever', in: *ZL* 9(2010)3, p. 20-55.
- Renders, Hans, 'De uitgever ('notre père') van Barbarber', in: *ZL* 9(2010)3, p. 176-189.
- Renders, Hans, 'Introduction', in: *Quaerendo; A Quarterly Journal From The Low Countries devoted to Manuscripts and Printed Books*, Brill, Leiden 2010, 40(2010)3/4, p. 237-240.
- Renders, Hans, 'Book Production and Its Regulation during the German Occupation of the Netherlands', in: *Quaerendo; A Quarterly Journal From The Low Countries devoted to Manuscripts and Printed Books*, Brill, Leiden 2010, 40(2010)3/4, p. 241-255.
- Renders, Hans, 'De Bezige Bij. Resistance and Bibliography', in: *Quaerendo; A Quarterly Journal From The Low Countries devoted to Manuscripts and Printed Books*, Brill, Leiden 2010, 40(2010)3/4, p. 365-384.
- Renders, Hans, 'Gecensureerd door de bureu. De invloed van het nationaalsocialisme op de vrijheid van drukpers', in: Marita Mathijssen (red.), *Boeken onder druk. Censuur en pers-onvrijheid in Nederland sinds de boekdrukkunst*, Amsterdam University Press, Amsterdam 2011, p. 121-135, 169-172, 190-193.
- Rovers, Eva, *De eeuwigheid verzameld. Helene Kröller-Müller 1869-1939*, Bert Bakker, Amsterdam 2010.

- Rovers, Eva, 'A Dutch collector with a German heart. The regional aspect of life writing in the case of Helene Kröller-Müller (1869-1939)', in: *Life Writing in Europe*, Universitätsverlag Winter, Heidelberg 2011. (ter perse)

Professional publications

- Haan, Binne de, 'Biografieën', in: *Geschiedenis Magazine* 45(2010)6, September, p. 56-58.
- Haan, Binne de, recensie Kees Schuyt, *Het spoor terug. J.B. Charles/W.H. Nagel 1910-1983*, in: *Ons Erfdeel. Vlaams-Nederlands cultureel tijdschrift* 54(2011)1, February, p. 166-168.
- Haan, Binne de, 'De inhaalslag voorbij. De Nederlandse biografie'; 'Hendrikus Colijn', in: *Vrij Nederland* 12-3-2011.
- Haan, Binne de, 'Van Grote Mannen tot marginale figuren. De vele gezichten van de historische biografie', in: *Geschiedenis Magazine* 46(2011)2, March, p. 8-13.
- Haan, Binne de, 'Biografie', in: *Geschiedenis Magazine* 46(2011)2, March, p. 58-60.
- Renders, Hans, recensie Paul Kempers, *Binnen was buiten, De Sandbergvleugel*, in: *Het Parool* 19-7-2010.
- Renders, Hans, recensie Buck Goudriaan, *Verzetsman Gerrit Kastein 1910-1943*, in: *Het Parool* 25-8-2010.
- Renders, Hans, recensie Ben Macintyre, *Operation Mincemeat*, in: *Vrij Nederland* 28-8-2010.
- Renders, Hans, Recensie Miranda Carter, *De ondergang van het oude Europa. Drie dynastieën, één familie en de weg naar de Eerste Wereldoorlog*, in: *Historisch Nieuwsblad* 19(2010)7, September, p. 84-85.
- Renders, Hans, recensie An Panhuysen, *De Nieuwe Wereld. De wonderjaren van de Belgische avant-garde (1928-1939)*, in: *Het Parool* 15-9-2010.
- Renders, Hans, recensie Kees Schuyt, *Het spoor terug. J.B. Charles/W.H. Nagel 1910-1983*, in: *Het Parool* 22-9-2010.
- Renders, Hans, recensie *Verhalen van stad en streek – Sagen en legenden in Nederland*. Samengesteld en ingeleid door Willem de Blécourt, Ruben Koman, Jurjen van der Kooi en Theo Meder, in: *Het Parool* 6-10-2010.

- Renders, Hans, recensie James Hannam, *Gods Filosofen. Hoe in de middeleeuwen de basis werd gelegd voor de moderne wetenschappen*, in: *Het Parool* 20-10-2010.
- Renders, Hans (i.s.m. twee andere auteurs), 'Woord vooraf', in: *ZL* 9(2010)3, p. 4-5.
- Renders, Hans, (red. i.s.m. twee anderen) themanummer en boek uitgever Reinold Kuipers. *ZL* 9(2010)3, 235 blz.
- Renders, Hans, recensie Inger Schaap, *Sluipmoordenaars. De Silbertannemoorden in Nederland 1943-1944*, in: *Het Parool* 3-11-2010.
- Renders, Hans, recensie Gerard Raat, *Literatuur als noodzaak. Willem Frederik Hermans: Facetten van een schrijverschap*, in: *Vrij Nederland* 13-11-2010.
- Renders, Hans, recensie Marc Wildemeersch, *De man die Belg wilde worden – Georges Kopp, commandant van George Orwell*, in: *Het Parool* 17-11-2010.
- Renders, Hans, recensie Gjalz Zondergeld, *Ons Socialisme Uw Toekomst. Henk Woudenberg en het Nederlands Arbeidersfront (1942-1945)*, in: *Vrij Nederland* 20-11-2010.
- Renders, Hans, recensie Piet Calis, *Venus in minirok. Seks in de literatuur na 1945*, in: *Vrij Nederland* 27-11-2010.
- Renders, Hans, recensie *Het scherp van de snede – De Nederlandse literatuur in 100 en enige polemieken*, samengesteld door Pierre Vinken & Hans van den Bergh, in: *Het Parool* 1-12-2010.
- Renders, Hans, recensie John Maxwell Hamilton, *Journalism's Roving Eye. A History of American Foreign Reporting*, in: *Vrij Nederland* 11-12-2010.
- Renders, Hans, recensie Peter Clarke, *Keynes. De biografie*, in: *Het Parool* 22-12-2010.
- Renders, Hans, recensie Jan de Roos en Theo de Roos-van Rooden, *Moed en overmoed – Een biografie van burgemeester Dirk Frans Pont (1893-1963)*, in: *Het Parool* 5-1-2011.
- Renders, Hans, recensie Karel van het Reve, *Verzameld werk 5. Freud, Stalin en Dostojevski; Afscheid van Leiden; Geschiedenis van de Russische literatuur; Ongebundeld werk 1981-1984*, bezorgd door Lieneke Frerichs (hoofdredacteur), Elma Drayer en Nop Maas, in: *Vrij Nederland* 8-1-2011, p. 46-49.
- Renders, Hans, recensie Peter Theunynck, *Karel van de Woestijne. Biografie*, in: *Vrij Nederland* 15-1-2011.

Tegen de communis opinio

Guus Kuijer beschrijft in zijn pamflet tegen het populisme onder meer de 'andersdenkende' Montano. Diens tijdgenoot Jan Wier durfde al even eigenzinnig te zijn.

DOOR ROB HARTMANS

GUUS KUIJER
DRAAIKONTEN
& HAATBLAFFERS:
OVER DE MOEIZAME
GEBORTE VAN
DE TOLERANTIE-
GEDACHTE
Athenaeum-Polak
& *Van Gemep*,
221 blz., € 19,95

VERA HOORENS
EEN KETTERSE ARTS
VOOR DE HEKSEN:
JAN WIER (1515-1588)
Bert Bakker,
634 blz., € 49,95

Vergeleken met de wisselkoersen van begrippen die in het politieke debat worden gebruikt zijn de oliepijzen een toonbeeld van stabiliteit. Zo scoren 'nationale identiteit' en 'law and order', na een langdurig verblijf in een diep conjunctureel dal, tegenwoordig heel hoog, terwijl 'tolerantie' fors heeft moeten inleveren. Was dat laatste begrip vroeger iets om trots op te zijn, tegenwoordig wordt het door velen gezien als een 'hobby voor slappelingen'.

Deze uitdrukking is van Guus Kuijer, die in *Draaikonten & haatblaffers* schrijft over 'de moeizame geboorte van de tolerantiegedachte'. Terecht wijst hij erop dat de kern van tolerantie bestaat uit het verdragen van mensen, opvattingen, cultuuruitingen en gewoontes die je niet kunt uitstaan of zelfs abject vindt, maar dat dit niet wil zeggen dat je er belangstelling of respect voor moet opbrengen. Het is het christendom, dat sowieso zulke hoge eisen aan de mens

stelt dat deze wel te kort moet schieten, dat 'het begrip tolerantie als een kerstkalkoen gevuld [heeft] met het veel te vette begrip "naastentiefde"'. Je hoeft religieuze dwepers, Frans Bauer-fans of populaire voetbalcommentatoren helemaal niet lief te hebben, maar je dient hen wel een plek onder de zon te gunnen. 'Tolerantie betekent dat je mensen moet verdragen tegen wie je bezwaren hebt. Tolerantie kost inspanning.'

Omdat Kuijer de afgelopen jaren het aantal 'haatblaffers', die bepaalde bevolkingsgroepen wel degelijk hun plek onder de zon willen ontnemen, heeft zien toenemen, heeft hij zich verdiept in een man die liefde in de tijd dat andersdenkenden, buitenbeentjes of vreemdelingen op grote schaal vervolgd, gemarteld en vermoord werden. Benito Arias Montano (1527-1598) was een Spaanse priester en hebraïst die in 1568 door Filips II naar Antwerpen werd gestuurd om toezicht te houden op de productie van de bij Plantijn gedrukte, vijftalige bijbel. Hoewel hij aanvankelijk enthousiast was over de terreur waarmee de hertog van Alva de ketteren en opstandelingen trachtte te bestrijden, ontdekte hij al snel dat dit averechts werkte en begon hij te pleiten voor een meer pragmatische, meer tolerante politiek.

Kuijer beschrijft Montano als een 'draaikont', maar voegt daar onmiddellijk aan toe dat dit niet altijd negatief moet worden geïnterpreteerd. Volgens hem bestaat een tolerante samenleving uit draaikonten: 'Samenleven is onmogelijk wanneer je niet in staat bent van mening te veranderen.' Iedereen die een relatie heeft gehad kan dat bevestigen, omdat je daarin verschillende opvattingen overboord zal moeten gooien. 'Karaktervastheid heeft tot gevolg dat je de ander plot onder het gewicht van je principes. Alleen de draaikont beseft dat de liefde belangrijker is dan een verzameling opvattingen.'

Kuijer maakt er geen geheim van dat zijn historische exercitie bedoeld is als hartstochtelijk pamflet tegen het huidige populisme en modieuze anti-islamisme. Evenals uit zijn essay *Hoe een klein rotgodje God vermoorde* (2007) blijkt uit dit boek dat Kuijer veel christenen en andere gelovigen beschouwt als intolerant en obscurantistisch. Uiteraard is dat zijn goed recht, maar in zijn ijver dit aan te tonen slaat hij soms de plank mis. Zo herhaalt hij weer eens de mythe dat Calvijn in Genève honderden ketteren heeft laten verbranden, en ziet hij het bloedige conflict in de tweede helft van de zestiende eeuw niet als 'een botsing tussen katholieken en protestanten, maar [als] een botsing tussen wetenschap en geloof'. Het was de wetenschap die streed voor 'het recht van de twijfel en de vergissing', terwijl de kerken dat recht ontkenden. Op deze wijze projecteert Kuijer de wetenschapsfilosofie van Popper terug naar de zestiende eeuw.

Hoe onhistorisch een dergelijke benadering is, blijkt uit de biografie die de Leuvense hoogleraar sociale psychologie Vera Hoorens schreef van een zestiende-eeuwse arts die zich keerde

tegen de veel voorkomende vervolging van heksen. Jan Wier (1515-1588) was een tijdgenoot van Montano en wordt even genoemd in het boek van Kuijer, waarin wordt gesuggereerd dat zijn afkeer van de heksenvervolging een reactie was op de ketterbestrijding van Calvijn.

Hoorens laat in *Een ketterse arts voor de heksen* duidelijk zien dat Wier inderdaad iemand was die tegen de heersende opinie in durfde te gaan, en dat hij als arts rationele verklaringen zocht voor verschijnselen die veel tijdgenoten toeschreven aan machinaties van de duivel. Veel mensen die beweerden 'behekst' te zijn braakten allerlei voorwerpen uit, zoals naalden, spijkers, beenderen, kledingstukken. Wier onderzocht een aantal van hen en constateerde dat de uiterst gevoelige slokdarm van deze mensen niet beschadigd was, dat de voorwerpen niet waren aangetast door maagzuur, en dat er geen voedselresten op zaten. Hij deed dit verschoonsel dan ook af als aandachtstrekerij. En als heksenvervolgers beweerden dat 'heksen-zalf' deels bestond uit het vet van vermoorde kinderen toonde Wier aan dat in streken waar veel heksen schenen voor te komen het aantal vermiste kinderen niet hoger was dan in andere streken.

Ook in andere gevallen betoonde hij zich een nuchter, scherp en argwanend observator, die trachtte een logische verklaring te vinden voor op het oog 'bovennatuurlijke' verschijnselen. Toen hij op verzoek onderzoek deed naar het 'vastenwonder' Barbara Kremers – een gezond ogend, tienjarig meisje dat volgens haar ouders al meer dan een jaar niet gegeten en gedronken had en dat als een winstgevende bezienswaardigheid rondreisde – viel het hem op dat het toch wel merkwaardig was dat de kleding van iemand die niet aan spijsvertering deed toch naar urine stonk. Hij nam haar enige tijd in huis en kon aantonen dat zij, geholpen door haar zuster, stiekem toch voedsel en drank tot zich nam.

Ook het verhaal dat heksen seks hadden met duivels leek hem volkomen onzinnig, aangezien duivels in het lichaam van mensen schenen te kruipen en dus zelf onstoffelijk waren. Een geest kan natuurlijk geen seks hebben en bovendien was het ook wel heel merkwaardig dat zij nooit hun oog lieten vallen op mooie, jonge vrouwen maar altijd op afgeleefde oude besjes.

Volgens Wier leden vrouwen die bekenden heks te zijn aan wanen en waren zij geestesziek, terwijl soms de hallucinogene werking van allerlei kruiden of knollen een rol speelde.

Geesten lieten nooit hun oog vallen op mooie, jonge vrouwen maar altijd op afgeleefde oude besjes

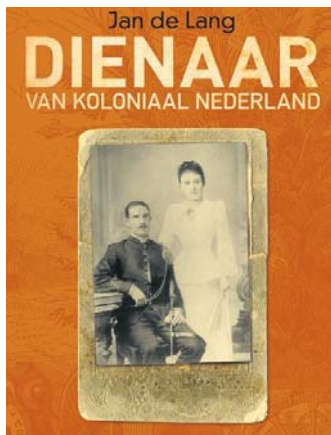
‘We denken er nu anders over’

Jan de Lang (1942), gepensioneerd gemeentesecretaris van Assen en Heerlen.

Ik stuitte op Hirschmann tijdens genealogisch onderzoek, dat is een hobby van me. Hij is de overgrootvader van mijn vrouw. Mijn schoonvader had na enig aandringen wel eens wat over die kerel verteld. Daarvan had ik twee dingen onthouden. In Suriname, toen hij daar begin vorige eeuw als commandant diende, had hij het voetbal geïntroduceerd. Daarnaast herinnerde ik me dat hij korte tijd burgemeester van Terschelling was geweest.

Hirschmann kwam weer in beeld toen ik me in de familie van mijn vrouw ging verdiepen. Ik wilde wat meer weten van de individuele familieleden. Dan kom je bij het Nationaal Archief in Den Haag terecht. Daar ligt alles over het Koninklijk Nederlandsch-Indisch Leger (KNIL) waarin hij diende. Ik las dat hij in 1896 deel uitmaakte van het derde bataljon. Punt. Dan weet je nog niet heel veel. Dan ga je uitzoeken waar dat derde bataljon lag en wat hij daarin deed. Het ene antwoord lokte de volgende vraag uit. Voor ik het wist was ik bezig met een biografie, want die man had zoveel gedaan en had op zoveel plaatsen gediend. Ik ben er vorig jaarop gepromoveerd in Groningen, bij het Biografie Instituut.

Ik geef toe, Hirschmann was geen nationale bekendheid. Het ligt voor de hand om te denken: wat heb ik aan een biografie van hem? En toch is de man een biografie waard. Vooral omdat je aan de hand van zijn carrière een beeld krijgt van het zogeheten moderne imperialisme, de periode eind negentiende eeuw dat Europese landen hun vleugels uitsloegen op zoek naar nieuw land en

naar grondstoffen.

Het mooiste van een biografie is dat je zowel de uniciteit als de representativiteit van de hoofdrolspeler kunt behandelen. Dat laatste valt nooit mee omdat je hem moet vergelijken met anderen. Hirschmann was het voorbeeld van het gewone. Hij doorliep het leger vanaf tweede luitenant tot aan luitenant-kolonel. En net als anderen is hij heel vaak in zijn leven overgeplaatst. Soms wel een paar keer per jaar.

Dan kom je ook bij het bijzondere van zijn leven: hij heeft alles gedaan in het leger wat er te doen valt. Hij diende in het garnizoensbataljon, maar werkte ook als docent op het opleidingsinstituut.

Het meest in het oog springt zijn deelname aan het veldbataljon dat regelmatig betrokken raakte bij oorlogshandelingen. De eilanden kenden vorstendommen die zich zo nu en dan niets aantrokken van het Nederlandse gezag. Dan werd het leger erop afgestuurd en dan was het altijd gauw gedaan met de opstandigheid. Het leger was beter bewapend dan de inlandse opstandelingen,

maar bovendien werkten de protesterende vorstendommen zelden samen, ze konden geen coalities sluiten. Dat is de reden dat Nederland met een leger van ongeveer 42.000 soldaten zo'n enorme archipel kon besturen en onder de duim kon houden.

Hirschmann heeft gevochten in Atjeh, een oorlog die begon in 1873 en duurde tot in de volgende eeuw. In die tijd was hij trouwens ook oorlogscorrespondent. Aan het einde van zijn militaire carrière was hij commandant van het leger in Suriname. Hij had slechts 300 soldaten onder zich. Dat leger was niet bedoeld om buitenlandse vijanden buiten te houden, want niemand was geïnteresseerd in Suriname. Toch was het een opwindende tijd. Hij maakte mee dat een gevluchte Hongaar, een zekere Killinger, een staatsgreep pleegde. Die had plannen om de gouverneur gevangen te nemen en het commando op Fort Zeelandia over te nemen. Hirschmann hielp dat te voorkomen.

In het boek vel ik geen waardeoordeel over het koloniaal bestuur en de handelingen van militairen die daaruit voortvloeiden. Over het bezit van koloniën bestond in het Nederland van honderd jaar geleden grote consensus. Het werk in Indië werd beschouwd als normaal en zelfs heroïsch. In 1894 was er op het Haagse Malieveld een bijeenkomst waarin koningin-regentes Emma onderscheidingen uitreikte met de uitspraak: 'Dat er zegen op uw wapenen moge rusten.' Het enige wat daarover valt te zeggen is: we denken er nu anders over."

Jan de Lang: Dienaar van koloniaal Nederland. Frederik Christiaan Hendrik Hirschmann (1870-1935). Bert Bakker, Amsterdam. ISBN 9789035136267; 480 blz. € 24,95

- Renders, Hans, recensie *Bibliotheek Descartes. Band 1. Regels om richting te geven aan het verstand & ander werk.* Redactie Erik-Jan Bos en Han van Ruler, in: *Het Parool* 19-1-2011.
- Renders, Hans, recensie Hendrik Edelman, *International Publishing in the Netherlands, 1933-1945*, in: *Vrij Nederland* 29-1-2011.
- Renders, Hans, recensie Orlando Figes, *De Krimoorlog of de vernedering van Rusland*, in: *Het Parool* 2-2-2011.
- Renders, Hans, recensie Roderick D. Buchanan, *Playing With Fire. The Controversial Career of Hans J. Eysenck*, in: *Vrij Nederland* 5-2-2011.
- Renders, Hans, recensie Cecile van Eijden-Andriessen, 'Moralinezuur' en voorlichting. *De twee gezichten van Idil in het katholieke debat om de moderniteit 1937-1970*, in: *Vrij Nederland* 5-2-2011.
- Renders, Hans, Samenstelling en redactie *Verzameld Werk Jaap Harten Deel I Poëzie*, 176 blz. Deel II *Proza 1*, 408 blz. Deel III *Proza 2*, 282 blz. Uitgeverij Aspekt, Soesterberg 2011.
- Renders, Hans, recensie Donald Sturrock, *Verhalenverteller. Het leven van Roald Dahl*, in: *Vrij Nederland* 12-2-2011, p. 58-61.
- Renders, Hans, Samenstelling en redactie themanummer *Second World War and Publishing Industry in The Netherlands van Quaerendo; A Quarterly Journal From The Low Countries devoted to Manuscripts and Printed Books* 40(2010)3/4, 183 blz.
- Renders, Hans, recensie Maurits Verhoeff, *Verlangen zonder te weten waarnaar. Over Nescio*, in: *Het Parool* 16-2-2011.
- Renders, Hans, recensie Joan Hemels, *Een journalistiek geheim ontsluit*, in: *Vrij Nederland* 19-2-2011.
- Renders, Hans, recensie Maaïke Meijer, *M. Vasilis – Een biografie*, in: *Het Parool* 23-2-2011.
- Renders, Hans, recensie Jan Brokken, *Baltische Zielen. Lotgevallen in Estland, Letland en Litouwen*, in: *Vrij Nederland* 5-3-2011.
- Renders, Hans, recensie Jan Fontijn, *Opgebouwd uit hetzelfde – Broers en zusters in de literatuur*, in: *Het Parool* 9-3-2011.
- Renders, Hans, 'Biograaf, stap uit dat leven. De inflatie van het levensverhaal', in: *Vrij Nederland*, 12-3-2011, p. 54-59.
- Renders, Hans, recensie Nigel Hamilton, *American Caesars. Lives of the US Presidents from Franklin D. Roosevelt to George W. Bush*, in: *Vrij Nederland* 12-3-2011.
- Renders, Hans, recensie Kitty Kelley, *Oprah. Een biografie*, in: *Vrij Nederland* 12-3-2011.

- Renders, Hans, recensie Tom Segev, *De nazi-jager. Het leven van Simon Wiesenthal, 1908-2005*, in: *Vrij Nederland* 12-3-2011.
- Renders, Hans, recensie Margit van der Steen, *Drift & Koers. De levens van Hilda Verwey-Jonker (1908-2004)*, in: *Vrij Nederland* 12-3-2011.
- Renders, Hans, recensie Marian Janssen, *Not at All What One Is Used. The Life and Times of Isabella Gardner*, in: *Vrij Nederland* 12-3-2011.
- Renders, Hans, recensie Marchje Brattinga en Jacques Dane, *In sloot en plas. Leven en werk van illustrator M.A. Koekkoek (1873-1944)*, in: *Vrij Nederland* 12-3-2011.
- Renders, Hans, recensie M.H. Székely-Lulofs, *Ontmoeting met de dood*, in: *Het Parool* 23-3-2011.
- Renders, Hans, recensie Jolande Withuis, *Weest manlijk, zijt sterk. Pim Boellaard (1903-2001)*, in: *BMGN The Low Countries Historical Review* 126(2011)1, p. 128-130.
- Renders, Hans, recensie Thomas Weber, *Adolf Hitler en de Eerste Wereldoorlog. Het ware verhaal*, in: *Het Parool* 6-4-2011.
- Renders, Hans, recensie Rudy Kousbroek, *Het Meisjeseland. Zijn mooiste werk verzameld*, samengesteld door Marja Roscam Abbing en Wout Woltz, met een essay van Hans Ree, in: *Vrij Nederland* 16-4-2011.
- Renders, Hans, recensie Claude Lanzmann, *De Patagonische haas – Memoires*, in: *Het Parool* 20-4-2011.
- Renders, Hans, recensie Joseph Goebbels, *Hitlers spindoctor – Een selectie uit de dagboeken 1933-1945*, samengesteld en van commentaar voorzien door Willem Melching en Marcel Stuivenga, in: *Het Parool* 4-5-2011.
- Renders, Hans (i.s.m. Jeroen Vullings), samenstelling *H.J.A. Hofland, Bemande essays*, De Bezige Bij, Amsterdam 2011, 396 blz.
- Renders, Hans, recensie Heiko B. Görtemaker, *Eva Braun – Leven met Hitler*, in: *Het Parool* 18-5-2011.
- Renders, Hans, recensie André Breton & Paul Eluard, *Onbevlakte ontvangenis*, in: *Vrij Nederland* 21-5-2011.
- Renders, Hans, recensie *De wolven – Uit de geheime laden van Hugo Claus*, Samengesteld door Mark Schaevers, in: *Het Parool* 1-6-2011.
- Renders, Hans, recensie Lorant Deutsch, *Metronome – In het ritme van de metro door de geschiedenis van Parijs*, in: *Het Parool* 15-6-2011.
- Renders, Hans, recensie Jan van Galen, *Theun de Vries. Een schrijversleven 1907-1945*, in: *Vrij Nederland* 18-6-2011.
- Renders, Hans, recensie Willem Frederik Hermans & F. Bordewijk, *Een onmisbare verwantschap – Brieven 1944-1965*, in: *Het Parool* 29-6-2011.

- Renders, Hans, recensie Hans Olink, *Dronken van het leven. Den Doolaard, zwerver, schrijver, journalist*, in: *Historisch Nieuwsblad* 20(2011)6, July/August, p. 230-231.
- Renders, Hans, recensie Karl Schlögel, *Terreur en droom. Moskou 1937*, in: *Het Parool* 13-7-2011.
- Rovers, Eva, 'De mannen van Helene: het leven, de liefde, de kunst en het bouwen', *Het blad voor vrienden van De Hoge Veluwe*, 57(2010)3, p. 4-7.
- Rovers, Eva, 'Meer dan alleen een rijke dame. Helene Kröller-Müller als oorlogsverpleegster', *Geschiedenis Magazine*, 45(2010)7, p. 24-27.
- Rovers, Eva, 'Helene Kröller-Müller en het voyeurisme van de biograaf', *Groniek. Historisch Tijdschrift*, 44(2011)188, p. 443-452.

BIJZONDERE
Journalist, verzetsheld, minister en kranterman. G.J. van Heuven Goedhart leidde een eeuwenverend leven, maar zijn biograaf hield er wel greep op, aldus historicus RONALD HAVENAAR.

■ Jeroen Corduwener: *Riemen om de kint*
 Biografie van mr. dr. Gerrit Jan van Heuven Goedhart, Bert Bakker, 640 blz., € 49,95

Bij zijn afscheid in 1950 als hoofdredacteur van *Het Parool* zei Gerrit Jan van Heuven Goedhart (1901-1956): "Ik heb in dit vak één enorme fout begaan. Ik dacht dat ik het Nederlandse volk ten leeuwen moet denken." Hoogmoed en een scherpe tong behoorden tot het vaste arsenaal van deze imponerende man, die in de jaren dertig tot en met vijftig hoofdredacteur (driemaal), verzetsman, minister en internationaal bestuurder was.

Het boek van Jeroen Corduwener, die als freelancejournalist zelf enige tijd voor *Het Parool* werkte, is een eeuwenverend verhaal over een grillige zonderling die zich niet conformeerde aan de normen van een tijdperk waarin publieke figuren nog autoriteiten waren. Bij deze biografie gaan klachten over irrelevantie details, langdurige opvoeringen of storende uitweidingen. Deze biografie heeft een stevige greep op zijn materiaal, weet van wettigen en schrijft levendig zonder te vlot te worden, jammer van die suifit.

Corduwener toont veel psychologisch inzicht. Dat moet ook, want het privelven van Gerrit Jan Goedhart, zoals hij oorspronkelijk heette, verliep al even wonderlijk als zijn loopbaan. Hij groeide op als zoon van een boekhandelaar in Bussum. Toen Gerrit Jan net een puber was, kondigde zijn vader aan zich geropen te voelen theologe te gaan studeren en predikant te worden. In deze periode begon de verwijdering tussen zoon en vader, die mer die leeftijd het gezin van vier kinderen blootstelde aan materiële miserie. Een complete breuk volgde nadat de moeder van Gerrit Jan in 1918 overleed.

Op dat moment stapte hij, achttien jaar oud, uit de kerk van zijn vader, de Hervormde Kerk, en ging over naar de vrijzinnige Remonstranten. Hij deed er nog een forse schok bovenop toen zijn vader kort daarna met een veel jongere vrouw trouwde en een dochter kreeg. Gerrit Jan vroeg en kreeg bij Koninklijk Besluit toestemming om de naam van zijn moeder, Van Heuven, te voegen aan Goedhart. In haar oudtestamentele frontonsteenlied deden vader en zoon niet voor elkaar onder ze wisselden meer dan 21 jaar geen woord meer met elkaar.

Vrouwelijke belangstelling
 Met zijn lange gestalte (1,92 meter), zijn gepassioneerde conversatie en zijn rekenen voor hie-mor kon van Heuven Goedhart rekenen op veel vrouwelijke belangstelling. Zijn eerste huwelijk strandde binnen een paar jaar en hij hertrouwde met een voormalige schoonzus. Ook die relatie werd belast door een materiele nacht naar buitenechtelijk vertier. Die energie verslindende privéleven ging samen met een snelle carrière in de journalistiek.

Na een rechtenstudie en promotie in Leiden, trad van Heuven Goedhart in 1924 in dienst van *De Vrijzinnige Raad* drie jaar later werd hij, nog geen 25 jaar oud, hoofdredacteur van *Het Parool*. Hij was diep bedolgd toen hij na korte tijd ontspangen werd omdat de oplage van de krant snel terugging. Hij nam revy over door de hoofredacteur van het *Utrechtse Nieuwsblad* die provinciebestuur te verheffen tot een aantrekkelijke en

Gerrit Jan van Heuven Goedhart (r.) ontvingt als Hoge Commissaris voor de Vlaanderen bij de Verenigde Naties de Nobelprijs voor de Vrede, aan deze organisatie in 1954 toegelijd, uit handen van Gunnar Jahn, voorzitter van het Noorse Nobeljury-comité. Foto: Staatsarchief/ANP

Een grillige zonderling

Journalist en minister Gerrit Jan van Heuven Goedhart (1901-1956)

NRC Handelsblad 17-3-2011

succesvolle krant die variatie koppelde aan diepgang.

Achteraf zei van Heuven Goedhart over zijn gedrag als verzetslid tijdens de Bezetting: "Het is omdat je het niet laten kon. Hij vertichtte spionagevervals en zaken betrekken bij het illegale Parool. Corduwener heeft de pech dat over deze activiteiten van zijn hoofdperson al heel veel bekend is, vooral uit het werk van L. de Jong en de Parool-monografie van Madelon de

Wilhelmina en Gerbrandy haalden hem binnen als prominent verzetstrijder

Kolks. Maar hij pareert deze handicap door te rug te gaan naar de bronnen en met een goed gevoel voor politieke verhoudingen eigen accenten te zetten. Bovendien kleurt hij zijn verhaal op fraaie wijze met de uitgesproken tinten van Van Heuven's persoonlijkheid.

Dankzij zijn overvloedige en overvloedigheidskracht had van Heuven Goedhart al snel een prominente positie in de Parool-groep. Toen de oprichter van dit verzetblad, Frans Goedhart, gearresteerd werd, kreeg Van Heuven de leiding in handen. Carrière is dat deze twee Goedharts verzetsactiviteiten waren zonder het van elkaar te weeten. Van Heuven Goedhart stakde er in de spangen werd bewaren in een organisatie van grote op's en hij maakte van het verzetstadium deet een volwaardige krant die in 1944 een oplage had van 60.000.

Bitar is de episode van zijn verblijf in Londen en zijn kortstondig ministerschap in het kabinet-Gebrandy. Corduwener maakt aannemelijk dat de mislukking van Van Heuven als minister vooral het gevolg was van een politiek machtsconflict dat hij veroorzaakte. Dit betrof de overtuigingsel omdat deze biografie allereerste blinde is voor de katechetische handcaps die zijn hoofdperson in de weg zaten.

Aanvankelijk werd Van Heuven Goedhart door koningin Wilhelmina en premier Gerbrandy binnengehaald als de prominente verzetsovervoerder van het verzet op wie men had zitten wachten. Zijn benoeming tot minister van Justitie volgde snel, maar binnen een paar maanden was hij alweer uit de gratie, vooral bij de majesteit. Zijn tactloze en onbetonnen gedrag, aldus Corduwener, had niet geholpen. Hij wilde elk gezelschap domineren met zijn breedopgevoerde gelijkheidsbegeerte.

Toch was dit gedrag hem door zijn collega's waarschuwend wel vergeven als hij zich niet had opgeworpen als gebarmst tegenstander van de koninklijke plannen om na de bevrijding van Nederland de beweging van het parlement terug te dringen en de positie van de kroon te sprekenlijke gelijkheidsbegeerte. Na een onomwonden argumenten af tegen Wilhelmina-biograaf Jansen, die deze plannen bagateliseerde als "staatsrechtelijke dagdromen". Maar Corduwener overspeelt zijn hand door de vorstin de ambitie toe te schrijven dat zij een autoritair koningschap wilde vestigen. Deze koning was normaal genoeg om in te zien dat minis-

chale alleenheerschappij er na de bevrijding niet inzet.

Parlementaire atels
 Niettemin maakt de biografie duidelijk dat Van Heuven Goedhart vooral moest worden omendat hij zich al te krachtig inzetste voor een snel herstel van het parlementaire stelsel. Dit onslag als minister was een teleurstelling die nog groter werd toen hem na de bevrijding niet de openbare bestuursfunctie wachtte die hij ambieerde. Hij keerde op veler verzoek als hoofdredacteur terug naar *Het Parool*.

Hoewel deze benoeming voor hem *second best* was, troude Van Heuven Goedhart opnieuw zijn kwaliteiten als kranterman. Met medewerkers als Sal Tas, Simon Carmiggelt en Annie M.G. Schmidt werd *Het Parool* onder zijn leiding een krant die een oplage bereikte van 150.000 en die toen zette in journalistiek Nederland.

Toch viel er nog dit succes de schaduw van voorvurende conflicten met de ook nog steeds aan *Het Parool* verbonden Frans Goedhart, een man met een zo mogelijk nog moeilijker karakter dan zijn achterneef. Van Heuven Goedhart zocht naar een andere functie en werd in 1951 bij de Verenigde Naties benoemd tot Hoge Commissaris voor de Vlaanderen. Een paar jaar later kreeg deze organisatie de Nobelprijs voor de Vrede. In 1954 overleed hij toen hij op de zombiebani om hersenbloeding kreeg.

Het Nederlandse volk leen denken was te hoog gegrepen, maar de mannequetter kreeg in zijn leven veel voor elkaar. Ook heeft hij nu de biografie achtergelaten die hij verdient.

RONALD HAVENAAR

Review NRC Handelsblad 17-3-2011

Lectures and scientific activities

- Haan, Binne de, 4 February 2011, Rijksuniversiteit Groningen. 'Biography Studies: Contextualizing a Multifaceted Form. Analyzing perspectives concerning the study of biographies', lezing voor het ICOG, groep 'Politiek, Media en Natievorming'; Coreferent: dr. Jeroen van Zanten (Universiteit van Amsterdam).
- Langeveld, Herman, 24 November 2010, Universiteit Leiden, Campus Den Haag. 'Een echte man. Het politieke leiderschap van Hendrikus Colijn'. College in de reeks 'Parlementaire geschiedenis – Nederlandse politieke leiders sinds 1848'.
- Langeveld, Herman, 8 February 2011, Vrije Universiteit, Amsterdam. 'De politieke betekenis van Willem Schermerhorn', Gastcollege in de collegereeks 'Nederlandse politieke geschiedenis na 1945' van dr. Anneke Ribberink.
- Langeveld, Herman, 9 March 2011, Historisch Café Amsterdam. Discussie met dr. Margit van der Steen over haar proefschrift *Drift en Koers. De levens van Hilda Verwey-Jonker (1908-2004)*.
- Langeveld, Herman, 12 March 2011, bijeenkomst van het Gezelschap van Christelijke Historici, Utrecht. Lezing over 'De spiritualiteit van Willem Schermerhorn'.
- Renders, Hans, 26 September 2010, Alleman, Gemert. Lezing voor Literair Festival.
- Renders, Hans, 27 September 2010, Rijksuniversiteit Groningen. 'Changing approaches in historical biography', workshop met prof. Barbara Caine (Monash University Australia).
- Renders, Hans, 14 October 2010, Rijksuniversiteit Groningen. Promotor proefschrift Jan de Lang, biografie Hirschmann.
- Renders, Hans, 19 October 2010, Universiteit Utrecht. 'Op afstand. De biograaf en zijn onderwerp', lezing voor Studium Generale Universiteit Utrecht.
- Renders, Hans, 15 November 2011, Rijksuniversiteit Groningen. Promotor proefschrift Eva Rovers, biografie Helene Kröller-Müller.
- Renders, Hans, 18 & 19 November, Nationaal Onderwijsmuseum Rotterdam. Lezing congres Biografie & Pedagogie.
- Renders, Hans, 15 December 2010, Den Haag. 'De Politieke Biografie: Een Terugblik op Toekomstig Leiderschap?', lezing voor de conferentie van het Montesquieu Instituut over politieke biografieën.
- Renders, Hans, 28 February 2011, Rijksuniversiteit Groningen. Promotor proefschrift J. Corduwener, biografie Van Heuven Goedhart.
- Renders, Hans, 4 March 2011, Amsterdam. Boekpresentatie *Verzameld Werk* van Jaap Harten.
- Renders, Hans, 13 March 2011, Literaire Salon, Buddenbrooks Boekhandel, Den Haag. Interview Jaap Harten n.a.v. het verschijnen van *Verzameld Werk*.
- Renders, Hans, 17 March 2011, Forum Dwarsdiep. Lezing en discussie naar aanleiding van biografie van Geert Wilders, met Elsbeth Etty en Meindert Fennema, Dwarse Boeken.
- Renders, Hans, 18 March Geschreven Portretten, SPUI25 Amsterdam. Studiemiddag over biografieën naar aanleiding van de Boekenweek.
- Renders, Hans, 21 March 2011, boekhandel Van der Velde Groningen. Interview met Eva Rovers over haar biografie van Helene Kröller-Müller.
- Renders, Hans, 24 March 2011, Boekensalon UVA, Amsterdam. Lezing over schrijversarchieven voor de schrijversbiografie.
- Renders, Hans, 7 May 2011, Scholtens Wristers, interview en presentatie biografie Sjoerd Kooistra.
- Renders, Hans, 21 May 2011, Washington, DC. Organisatiecomité congres Biographers International Organization.
- Renders, Hans, 24 May 2011, SPUI25, Amsterdam. Lezing over WOII en censuur tijdens de boekpresentatie van *Boeken onder druk*.
- Renders, Hans, 6 June 2011, Rijksuniversiteit Groningen. Promotor proefschrift Vera Hoorens, biografie Jan Wier.
- Rovers, Eva, 1 December 2010, Groningen. Kunst in Zicht, 'De mannen van Helene'.
- Rovers, Eva, uitgezonden woensdag 4 en zondag 7 January 2011, het Uur van de Wolf. Documentaire 'Helene Kröller-Müller. Een vrouw tussen kunst en liefde', in samenwerking met IDTVdocs / Leo de Boer.
- Rovers, Eva, 11 January 2011, Sociëteit De Hereeniging, Deventer. 'De mannen van Helene'.
- Rovers, Eva, 29 January 2011, Museum voor Moderne Kunst Arnhem. Openingslezing My First Art Collection, 'De verzamelaar als aanjager van de kunstwereld'.
- Rovers, Eva, 6 February 2011, Kröller-Müller Museum, Otterlo. 'De eeuwigheid verzameld: Helene Kröller-Müller (1869-1939)'.
- Rovers, Eva, 13 February 2011, Openbare Bibliotheek Groningen. 'De eeuwigheid verzameld: Helene Kröller-Müller 1869-1939'.

- Rovers, Eva, 20 February 2011, Kunst in Zicht / Kröller-Müller Museum, Otterlo. 'De mannen van Helene'.
- Rovers, Eva, 12 March 2011, Vrienden van de Hoge Veluwe. 'De eeuwigheid verzameld: Helene Kröller-Müller (1869-1939)'.
- Rovers, Eva, 17 March 2011, Boekhandel Jansen & De Feijter, Filmhuis Oosterbeek. 'De eeuwigheid verzameld: Helene Kröller-Müller (1869-1939)'.
- Rovers, Eva, 18 March 2011, De Hoevelakense Boekhandel, 'De eeuwigheid verzameld: Helene Kröller-Müller (1869-1939)'.
- Rovers, Eva, 19 March 2011, Boekhandel Selexyz Arnhem. 'De eeuwigheid verzameld: Helene Kröller-Müller (1869-1939)'.
- Rovers, Eva, 20 March 2011, Van Gogh Museum, Amsterdam. 'De eeuwigheid verzameld: Helene Kröller-Müller (1869-1939)'.
- Rovers, Eva, 21 March 2011, boekhandel Van der Velde Groningen. Interview door Hans Renders over de biografie van Helene Kröller-Müller.
- Rovers, Eva, 24 March 2011, Boekhandel het Boekeneiland, Purmerend. 'De eeuwigheid verzameld: Helene Kröller-Müller (1869-1939)'.
- Rovers, Eva, 25 March 2011, Marres Books, Maastricht. 'De eeuwigheid verzameld: Helene Kröller-Müller (1869-1939)'.
- Rovers, Eva, 31 March 2011, Herensociëteit Eendragt maakt Magt, Rotterdam. 'De eeuwigheid verzameld: Helene Kröller-Müller (1869-1939)'.
- Rovers, Eva, 8 April 2011, Kunstpalast Düsseldorf. 'Thorn Prikker - Seine Mäzene und Sammler: Helene Kröller-Müller'.
- Rovers, Eva, 10 April 2011, Museum de Buitenplaats, Eelde. 'De eeuwigheid verzameld: Helene Kröller-Müller (1869-1939)'.
- Rovers, Eva, 13 April 2011, Debatcentrum SPUI25, Amsterdam. 'De grootste mecenas'.
- Rovers, Eva, 21 April 2011, Apeldoorns Centrum voor Eigentijdse Cultuur. 'De eeuwigheid verzameld: Helene Kröller-Müller (1869-1939)'.
- Rovers, Eva, 13 May 2011, Debatcentrum Happy Chaos Amsterdam. 'Helene Kröller-Müller als inspiratie voor de moderne mecenas'.
- Rovers, Eva, 16 May 2011, Vrienden van Museum Jan Heesterhuis, Schijndel. 'De eeuwigheid verzameld: Helene Kröller-Müller (1869-1939)'.
- Rovers, Eva, 26 May 2011, NWO-congres Transformaties in Kunst en Cultuur. 'Het M-woord: markt en mecenaat in de huidige kunstwereld'.

- Rovers, Eva, 18, 19, 25 June en 2 July 2011, Otterlo. SRC-cultuurreizen, diverse lezingen Kröller-Müller Museum.
- Rovers, Eva, 26 June 2011, Ploegdag, Groninger Museum. 'Helene Kröller-Müller en de ontvangst van moderne kunst in Nederland'.
- Rovers, Eva, 9 July 2011, Institute for Historical Research / Collecting and Display Group, Londen. 'Into the light, out of the obscure: a new approach to collecting and its relevance to art history'.
- Smits, Boudewijn, 27 September 2010, Rijksuniversiteit Groningen. 'Aspects of form and content related to the biography-in-progress of war historian Dr L. de Jong', lezing voor de Master Class 'Biography and history. Critical reflections and shared passions'.

Boeiende verhalen over bezeten vrouwen

Elsbeth Etty neemt de stapel binnengekomen boeken door, signaleert en geeft een eerste oordeel. Deze week onder meer **Het Blauwe Boekje** en een vroegmoderne heksenpsychiater.

De arts Jan Wier (1515-1588) behoort tot de erflaters van onze beschaving. Hij vergaarde vermaardheid als bestrijder van de heksenprocessen. Hij geldt als een vroege grondlegger van de mensenrechten met zijn pleidooien tegen marteling van verdachten en het recht op een eerlijk proces. En hij wordt gezien als een voorloper van de psychiatrie omdat hij de bezetenheid van de 'heksen' als geestesziekte diagnoseerde. **Vera Hoorens** (hoogleraar sociale psychologie) nuanceert het beeld van de eeuwenlang vereerde en verguisde Wier in een evenwichtige biografie, die alles heeft: goed geschreven, gebaseerd op gedegen onderzoek en ook nog eens vol boeiende verhalen over 'vasten-

meisjes, bezeten vrouwenkloosters en seksueel misbruik door geestelijken en artsen'. Uit **Een ketterse arts voor de heksen** (Bert Bakker, 634 blz., € 50,-)

komt een genuanceerd beeld van Wiers leven en werk naar voren. Hij was beslist niet tegen hardvochtige straffen en op wetenschappelijk gebied was hij niet vies van laster en plagiaat. Zijn primaire drijfveer was de bestrijding van de Rooms-Katholieke Kerk die hij toverij en duivelaanbidding verweet. De biografie als genre heeft zich de afgelopen tijd in Nederland ontwikkeld tot een ware schatkamer waar dit boek een nieuw juweel aan toevoegt.

NRC Handelsblad 11 June 2011

2.8 Editorships and advisory committees

Hans Renders was editor of the Flemish-Dutch scientific journal *ZL. Literair-historisch tijdschrift* (Antwerp) and a member of the editorial board of the scholarly magazine *Quaerendo. A Quarterly Journal from the Low Countries Devoted to Manuscripts and Printed Books* (Leiden) and of the scholarly magazine *Le Temps des Médias. Revue d'histoire* (Paris).

For the project on the history of newspapers in the 20th century in 24 European countries, 'Dictionnaire de la presse (écrit) en Europe xxe siècle', or 'Encyclopaedia of the European Press', hosted by the research institute Sciences Po in Paris, Hans Renders is coordinator for The Netherlands.

Renders has been requested to be advisor by Elsevier Academische Enquête, Netherlands Organisation for Scientific Research (NWO), Research School KU Leuven, Democracy & Media Foundation (SDM). He was member of the board of the 'Biographers International Organization' and Member of the Board of Governors of Stichting Media Ombudsman Nederland.

As in previous years, Hans Renders was a book critic for the Dutch radio programme on history on Sunday *OVT* (VPRO Broadcasting Corporation).

Renders is chairman of the board of Stichting Innovatie Media, founded last year, and is a member of the board and the board of editors of the Dutch Biography Portal.

Renders (co-)edited the following titles:

- Hans Renders (red.), *Quaerendo; A Quarterly Journal From The Low Countries devoted to Manuscripts and Printed Books*, Brill, Leiden 2010, 172 pagina's.
- Sjoerd van Faassen, Hans Renders e.a., *Zacht Lawijd. Reinold Kuipers (1914-2005)*, ZL, Antwerpen 2010, 235 pagina's.
- Renders, Hans, Samenstelling en redactie *Verzameld Werk Jaap Harten Deel I Poëzie*, 176 blz. Deel II *Proza 1*, 408 blz. Deel III *Proza 2*, 282 blz. Uitgeverij Aspekt, Soesterberg 2011.
- Hans Renders (samenstelling i.s.m. Jeroen Vullings), *H.J.A. Hofland, Bemande Essays*, De Bezige Bij, Amsterdam 2011, 396 pagina's.
- Mirjam de Baar, Yme Kuiper & Hans Renders (red.), *Biografie & Religie*, Boom, Amsterdam 2011, 196 pagina's.

Eva Rovers served as a representative of PhD students on the Advisory Board of The Groningen Research Institute for the Study of Culture (ICOG). She was member of the board of the PhD Council Humanities and is editor of *Biografie Bulletin*.

Education and partnerships

3.1 Partnerships

With the Library of the University of Groningen is being collaborated on the aforementioned digitization projects.

With the Archive and Documentation centre for Dutch Behavioral Sciences (ADNG) and the National Museum of Education has been collaborated with regard to the conference Biography and Pedagogy in Rotterdam.

With the Faculty of Theology and Religious Studies of the University of Groningen and the School for the Study of the Humanities (OGWG) has been collaborated with regard to the edited volume *Biography and Religion*.

With the Documentation Centre Dutch Political Parties (DNPP) and the Montesquieu Instituut has been collaborated with regard to the conference *Political Biography: a Retrospective of Future Leadership?* on 15 December 2010 in The Hague.

3.2 Dutch Biography Portal

The Biography Institute collaborates with a number of other institutions, led by the Institute of Netherlands History (ING), on the project Dutch Biography Portal. This portal (www.biografischportaal.nl) is designed to promote scientific research by making biographical reference books with biographical information about the inhabitants of the Netherlands, from the earliest times to the present, digitally accessible via the internet.

Leadership

Board
Nigel Hamilton, President
Charles J. Shields, Vice President
Carol DeBoer-Langworthy
Gayle Feldman
Anne Heller
Kitty Kelley
Andrew Lownie
Paul Maher Jr.
Hans Renders
Carl Rollyson
Stacy Schiff
Will Swift
Steve Weinberg

Advisory Council
Deiby Applegate, Chair
Deirdre Bair
Douglas Brinkley
Robert Caro
Doris Kearns Goodwin
Joan Hedrick
Michael Holroyd
Justin Kaplan
Eric Lax
David Levering Lewis
John Matteson
William S. McFeely
Jon Meacham
Marion Meade
Andrew Morton
Martin J. Sherwin
Kenneth Silverman
T.J. Stiles
William Taubman
Terry Teachout
Brenda Wineapple

Membership Categories

Active Membership
Anyone who has published a biography or is currently engaged in writing, filming, recording, or otherwise producing a biography. (Annual dues \$45-150)

Associate Membership
Anyone interested in the craft and art of biography. (Annual dues \$30)

Affiliate Membership
Corporations, companies, and organizations wishing to provide financial support to BIO. (Annual dues \$250)

Compleat Biographer Conference
Washington, DC
May 21, 2011

Jean Strouse, winner of the BIO Award, addressing the 2010 conference

At last!
A Writers' Group
Dedicated to the Needs of Biographers

Met dank aan 'den koopman'

Eerste wetenschappelijke biografie van het veeleisende 'Baumensch' Helene Kröller-Müller

BIOGRAFIE

Helene Kröller-Müller, de moeder van het naar haar genoemde museum, was een onhebbelijke, autoritaire maar doortastende vrouw, leest **MARIANNE VERMEIJDEN** in een doorwrochte biografie.

■ **Eva Rovers: De eeuwigheid verzameld.** Helene Kröller-Müller 1869-1939. B. Bakker, 489 blz, €45,-

Zij was een verlegen meisje, overdreven ijverig op school en wilde lerares worden. Maar doorleren was er voor dochters niet bij, alleen een huwelijk bracht uitkomst, want dat bespaarde ouders onderhoudskosten. En daarom leek het de Düsseldorfse zakenman Wilhelm Müller wel een goed en zakelijk strategisch idee om zijn eenzige tsaarlijke dochter te koppelen aan broer Anton van zijn medefinancier, de Rotterdammer Wim Kröller. Dat lukte wonderwel en een half jaar later betrok het jonge echtpaar een bovenwoning in een Rotterdamse zijstraat.

Zo begon in 1888 het Nederlandse leven van Helene Kröller-Müller, die zich levenslang Duitse zou blijven voelen. Dankte de vrouwen die haar echtgenoot Anton Kröller in handel en scheepvaart boekte, wist ze in een flink tempo een rijkgeschakeerde verzameling laat-19de- en 20ste-eeuwse kunst bijeen te brengen – met als kern honderden schilderijen en tekeningen van Vincent van Gogh. Haar levenslange streven was eigen 'museumbuis' op te richten – onder het motto 'Niet mijn naam, maar mijn denken moet leven' – zou uitmonden in de opening van het Kröller-Müller Museum in 1939, Nationaal Park de Hoge Veluwe, ruim 70 jaar geleden.

Dat dat alles op z'n zachtst gezegd niet zonder slag of stoot ging, heeft Eva Rovers vier jaar lang diepgaand onderzoek en knap uiteengezet, tegen welke maatschappelijke en politieke decors, in *De eeuwigheid verzameld*. Rovers sprak voor deze eerste wetenschappelijke biografie van Helene Kröller-Müller met nabestaanden, kreeg inzage in zakelijke en museale archieven en in 3.400 brieven, waarvan een flink aantal was gericht aan 'sietezoon' Sam van Deventer. Aanvankelijk was deze Sam een huisvriend, later een partner in het concern van haar man en weer veel later diegene die het Kröller-Müller Museum door de Tweede Wereldoor-

Helene Kröller-Müller, in 1914 geportretteerd door Truus van Hettinga Tromp. Uit besproken boek

ervaring heette een 'esthetische emotie' en alleen kunstenaars die vanuit die emotie en innerlijke drang werkten, deden ertoe.

Ruim 25 jaar voor het echtpaar Kröller-Müller blind op Bremmers kennerssoog. 'Hem te volgen en niet eigenwijs te zijn' beschouwde Helene als haar grootste kracht, hoewel ze het tot ergernis van haar leermeester soms toch niet kon laten haar eigen gang te gaan. Bremmers favorieten – Mathijs en Willem Maris, George Breitner, Floris Verster, Franse meesters als Corot, Pissarro en Millet – vonden gretig afrek bij het echtpaar en menige andere Bremmer-toehoorder. Later kwamen daar vele anderen kunstenaars bij: Thorn Prikker, Leo Gestel, Jan Sluijters, Courbet, Mendes da Costa, Signac, Seurat, Mondriaan en Redon.

Maar ver boven hen uit torende Vincent van Gogh, wiens 'gewrochten van een krankan geest', aldus Franse critici, volgens Bremmer juist blijken gaven van een diepere spiritualiteit, veroorzaakt door een leven van lijden. Helene's eerste Van Gogh, *Mand met citroenen en een fles' deed haar 'de hemel zien'*. In een enkel jaar, 1913, kocht Helene maar liefst dertig Van Goghs. Ze zouden later tentoongesteld worden in het Haagse 'museumbuis', op het Lange Voorhout 3, waar wisselende exposities met werk uit de collectie veel bezoek uit binnen- en buitenland trokken, onder wie Alfred Barr Jr. de latere directeur van het MoMA in New York. Op nummer 1 hield Anton kantoor, diehij zijn medige ministerie contacten.

Met dezelfde tomeloze energie en de 'gründliche Thätigkeit' waarmee ze kunst bleef aankopen – van een 16de-eeuwse doek van Hans Baldung Grien tot en met Juan Gris en Léger – hoog Helene zich haar leven lang ook over het aankopen, optrekken, verbouwen en inrichten van villa's, landgoederen en boerderijgebouwen in Scheveningen, Wassenaar en op de Veluwe,

waar allengs grondgebied en landgoederen werden veroverd. 'Mein Haus ist für mich [...] ein Dokument auf mein Leben', vond ze.

Aan haar ideeën en smaak viel zelden of nooit te tornen. Dat kon ook niet, want 'wie betaalt, bepaalt'. Medewerkers deden het zelden goed in haar ogen. Reden waarom het contact met menig kunstenaar en architect spaak liep. Zo ook met H. P. Berlage die ze tien jaar voor een riant salaris had gecontracteerd. Als 'co-architect' bemoeide ze zich eindeloos met zijn ontwerp voor het jachtslot Sims Hubertus, een vluchtsoord voor Anton en zijn vrienden, en met zijn grootste museumplan voor de Veluwe.

Lange tijd moet er een vulkanische irritatie tussen architect en co-architect hebben gesluimerd. Berlage maakte zich dan ook razend uit de voeten toen hij de opdracht kreeg het Haags Gemeentemuseum te ontwerpen, dat grondig geënt zou worden op het plan dat hij voor de Kröllers had gemaakt. Helene zou hem blijven herinneren als 'de kleine man, die chagringerig mensche, het ledijk, onaangenaam karakter'. Daar staat tegenover dat Berlage vriend, de dichter Richard Roland Holst, diezelfde Helene bespreekt als het prototype van 'aansleierige kunstminnende vermogende dames'.

Dat zij bepaald niet aanstellerig was, demonstreerde ze tijdens de Eerste Wereldoorlog. Ze ergerde zich aan de anti-Duitse stemming om haar heen en trok naar een voormalig klooster in Luik om er Duitse soldaten te verplegen. Intussen deed haar 'Mijnheer' zeer goede zaken door landbouwproducten naar Duitsland te exporteren en vandaar ook in te voeren.

Enmaai weer thuis na twee maanden verpleging wiert ze zich op de opvang van Duitse kinderen, die in haar opvanghuizen moesten aansterken. En met dezelfde overgave stortte ze zich ook op aankopen, zoals dertig kubistische werken en 26 schilderijen van Van Gogh, in 1920. 'Mevrouw is weer op hol, op hol met de

beurs', zoals ze wel zei. En daaruit komt een zelfspot naar voren die zich lastig laat verenigen met bloedige ernst waarmee ze haar vaak zwerfverige, ondoordachte ideeën ten aanzien van de kunst ten beste gaf, en die Rovers gelukkig breed uitmeest in haar boek.

In de daaropvolgende jaren kreeg de kunstcollectie steeds meer naam en faam. Dat kwam door honderden nieuwe aankopen, door Helene's tentoonstellingen in Den Haag, maar ook door een Europese en later Amerikaanse tournee van haar Van Gogh-bruklenen. Dat alles diende nog steeds dat ene doel: een museum, de grootste hartwens van het 'Baumensch', zoals ze zichzelf typeerde.

Het kwam er uiteindelijk ook, maar de vele pagina's die Rovers in haar boek wijdt aan de torstankomst laten een lijdensweg zien. Met Antons firma Wm. H. Müller & Co. ging het wegens de wereldwijde recessie in de jaren dertig snel bergafwaarts. Aandelen verloren hun waarde, schulden namen toe, landgoederen en Veluwe-hectares moesten afgestoten worden en uit angst om de collectie te zien versplintert, of zelfs te verliezen, bereikte 'het eeuwige geldgehoop' en conditio sine qua non van Helene zo de pest aan had, in onderhandelingen met overheid instanties een ongekende hoogte.

Uiteindelijk kocht De Staat het Nationale Park de Hoge Veluwe de gronden en het jacht-huis. De collectie werd geschonken aan de Staat, op voorwaarde dat die in het geplande museum op de Veluwe werd ondergebracht. Protesten uit linkse hoek tegen zo'n grote investering in tijden van crisis, legde de regering naast zich neer. En terecht, want voor een lening van acht honderd miljoen gulden, schrijft ook Rovers. Een curieus detail in deze is dat in de financiële malaise rond de voorgenomen museumbouw de joodse-Duitse bankier Fritz Mannheimer, kunstverzamelaar in Amsterdam, anoniem het echtpaar drie ton schonk – gedeeltelijk in de hoop dat Anton hem, via zijn Haagse relatie zou helpen de Nederlandse nationaliteit te verwerven.

Ruim 3.000 van de in totaal 11.500 objecten die de Kröllers verzamelden, inclusief sculpturen, asiatische en postimpressionistische werken, in 1938 onderdak in een zogenaamd 'hulpmuseum', naar ontwerp van Henry van der Velde. De bureaucratistische rompslopm daaromheen moet voor de toch al verzwakte Helene, ongeduldig en eigengereid als ze was, een ramp zijn geweest. Maar ze gaf niet op. Vanuit haar rolstoel dirigeerde ze de inrichting van het museum dat een 'deftige huiselijkheid' moest uitstralen, en die het gelukkig allang niet meer heeft. Intussen hield ze ook scherp in de gaten hoe zich in haar vaderland de nationale-socialisten roerden.

In een enkel jaar, 1913, kocht Helene dertig werken van Vincent van Gogh

Hitler was zo slecht nog niet, hij stimuleerde eenheid in Duitsland en economische vooruitgang, vond ze. Tijdens een opera in München mocht ze de Führer zelfs de hand schudden. Ook Anton was Duitsgezind, hoewel beiden afkerig waren van de oorlog die dichterbij kroop.

Tussen de radiobehelers en ziekenhuisopnamen door ang Helene nog aan op de bouw van een schuilkleider voor de 1.300 schilderijen, die in de Tweede Wereldoorlog inderdaad van pas zou komen. Korte tijd later stierf ze, thuis, zeventig jaar oud. Ze lag in haar museum opgebaard tussen onder meer *Vier uitgekleide zonneploemen* van Van Gogh en de *Tenue en Amor* van Hans Baldung Grien, het 16de-eeuwse werk dat de nazis zouden confiscueren, want al dat moderne werk was toch maar 'material'.

Twee van haar kinderen waren inmiddels prominent lid van de NSB; ook haar Sam zou tijdens de oorlog geen schone hand houden en raden worden getimmerd. Tot een verzoening wgens verneemde *Duitschevriendelijkheid* kwam het niet. Hij werd wel in 1972 op de Veluwe vlakbij het graf van het echtpaar Kröller bijgezet, want ook daar stond Helene op. En dat het daarom ook precies zo geschiedde is na lezing van Rovers afgeronde portret van een onhebbelijke, veeleisende, autoritaire maar doortastende 'Mevrouw', een vanzelfsprekendheid.

BOEKEN NRC HANDELSBLAD
VRIJDAG 10 DECEMBER 2010 3

Publicity (selection)

- *Barneveldse krant*, 6 November 2010, 19 November 2010.
- *de Volkskrant*, 18 November 2010, 29 January 2011, 12 March 2011, 16 March 2011, 26 March 2011, 1 July 2011.
- *Ede Stad*, 24 November 2010.
- *Trouw*, 21 August 2010, 20 November 2010.
- *Dagblad van het Noorden*, 20 November 2010.
- *De Gelderlander*, 20 November 2010, 4 March 2011, 17 March 2011.
- *Vrij Nederland*, 31 July 2010, 11 December 2010.
- *Élegance*, December 2010.
- *Opzij*, 1 December 2010.
- *NRC Handelsblad*, 10 December 2010, 11 June 2011, 2 July 2011.
- *Elsevier*, 4 September 2010, 11 December 2010.
- *Leeuwarder Courant*, 23 December 2010.
- *Museumtijdschrift*, 24(2011)1.
- *Tableau. Fine Arts Magazin*, 32 (2010/2011)6.
- *De Telegraaf*, 4 January 2011.
- *De Groene Amsterdammer*, 13 January 2011.
- *Historisch Nieuwsblad*, 20(2011)2.
- *UK (Universiteitskrant Rijksuniversiteit Groningen)*, 31 March 2011.
- *Art and Antiques*, April 2011.
- *het Parool*, 30 July 2011
- *De Nieuwe Pers*, January 2011.

Radio

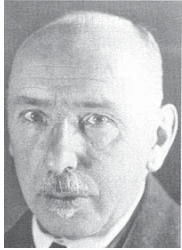
- *OVT*, 14 November 2010
- *Radio OBA Live*, 24 November 2010.
- *Radio Ede FM*, 24 November 2010.
- *Radio Klara (België)*, 20 January 2011.
- *Radio Arnhem Centraal*, 16 March 2011.
- *Tijd voor twee (KRO)*, radio 2, 30 June 2011.
- *De avonden (VPRO)*, radio 6, 4 July 2011.

TV

- *RTV Arnhem*, 29 November 2010.
- *Tijd voor Max (omroep Max)*, 10 February 2011.

Suetonius Aubrey Boswell Plutarchus Stephen Brantome Vasari

J.F. Ankersmit

J.C. Bloem

Jan Campert

Jan Hanlo

F. Domela Nieuwenhuis

F. Hirschmann

G.J. van Heuven Goedhart

Loe de Jong

Henk Feldmeijer

Anton Kröller

H. Kröller-Müller

Han Lammers

D.F. Malan

Alice Nahon

W. Schermerhorn

Jan Wier